

Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

12. Τα Εργαλεία, οι Επιπτώσεις και οι Θεσμοί της Διεθνούς Εμπορικής Πολιτικής

1373 Διεθνής Οικονομική

Καθ. Γιώργος Αλογοσκούφης

Εργαλεία και Θεσμοί της Διεθνούς Εμπορικής Πολιτικής

Τα κυριότερα εργαλεία της διεθνούς εμπορικής πολιτικής των κρατών είναι οι εισαγωγικοί δασμοί, οι επιδοτήσεις των εξαγωγών, οι ποσοστώσεις εισαγωγών, οι εθελούσιοι περιορισμοί εξαγωγών, οι απαιτήσεις εγχώριου περιεχομένου στις εισαγωγές, τα εθνικά συστήματα δημοσίων προμηθειών και διάφορα διοικητικά ή γραφειοκρατικά εμπόδια στο εμπόριο.

Οι βασικοί διεθνείς θεσμοί που συντονίζουν τη διεθνή εμπορική πολιτική κατά τις τελευταίες δεκαετίες είναι η Γενική Συμφωνία για τους Δασμούς και το Εμπόριο (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) και η μετεξέλιξή της, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ, ή WTO από το World Trade Organization).

Παράλληλα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι διμερείς ή περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες, όπως οι περιοχές ελευθέρου εμπορίου και οι τελωνειακές ενώσεις.

Ποια Είναι τα Εργαλεία της Διεθνούς Εμπορικής Πολιτικής

Εισαγωγικοί Δασμοί

Επιδότησεις Εξαγωγών (και Εξαγωγικών Πιστώσεων)

Ποσοτώσεις Εισαγωγών

Εθελούσιοι Περιορισμοί Εξαγωγών

Απαιτήσεις Εγχώριου Περιεχομένου

Εθνικά Συστήματα Προμηθειών (Προγραμματικές Συμφωνίες)

Γραφειοκρατικά Εμπόδια

Η Ανάλυση των Επιπτώσεων της Διεθνούς Εμπορικής Πολιτικής σε Συγκεκριμένους Εισαγωγικούς και Εξαγωγικούς Κλάδους

Έως τώρα, όταν αναλύαμε τις επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου, χρησιμοποιούσαμε υποδείγματα γενικής οικονομικής ισορροπίας. Για παράδειγμα, στα πλαίσια του τυποποιημένου ανταγωνιστικού υποδείγματος του διεθνούς εμπορίου, με δύο χώρες, δύο αγαθά και δύο συντελεστές παραγωγής, έχουμε ήδη αναλύσει τις επιπτώσεις των γενικευμένων δασμών στον εισαγωγικό κλάδο.

Στη διάλεξη αυτή θα επικεντρωθούμε σε υποδείγματα μερικής ισορροπίας, προκειμένου να εξετάσουμε τις επιπτώσεις της διεθνούς εμπορικής πολιτικής σε συγκεκριμένους κλάδους, δεδομένου ότι η εμπορική πολιτική σπάνια συνεπάγεται τα ίδια μέτρα για όλους τους εισαγωγικούς ή εξαγωγικούς κλάδους.

Αξίζει λοιπόν, πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των επιπτώσεων της διεθνούς εμπορικής πολιτικής σε συγκεκριμένους κλάδους, να κάνουμε μία σύντομη επισκόπηση του ανταγωνιστικού υποδείγματος για μία συγκεκριμένη αγορά (κλάδο) και των επιπτώσεων μεταβολών των τιμών στους καταναλωτές και τους παραγωγούς.

Η Συνάρτηση Ζήτησης και το Πλεόνασμα των Καταναλωτών

Οι καταναλωτές ζητούν ένα αγαθό ή μια υπηρεσία μέχρι το σημείο όπου η οριακή χρησιμότητα της κατανάλωσης είναι ίση με την τιμή (κόστος) της κατανάλωσης του αγαθού.

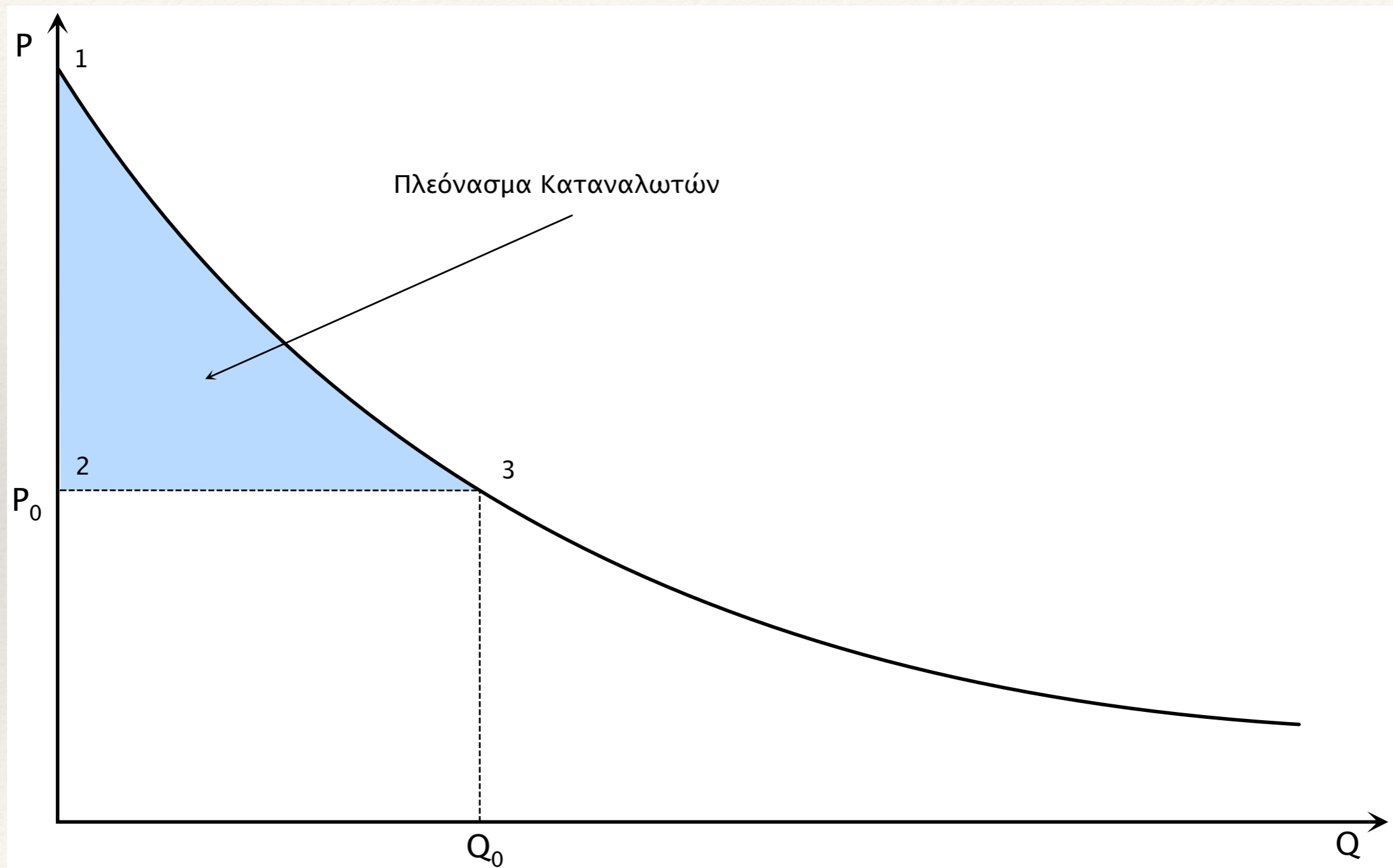
Με την παραδοχή ότι η οριακή χρησιμότητα της κατανάλωσης μειώνεται καθώς η κατανάλωση αυξάνεται, η ζήτηση στην αγορά για ένα αγαθό ή μια υπηρεσία είναι αρνητική συνάρτηση της τιμής.

Έτσι, η καμπύλη της ζήτησης στην αγορά έχει αρνητική κλίση.

Σε ανταγωνιστικές αγορές, οι καταναλωτές πληρώνουν μια ενιαία τιμή για όλα τα προϊόντα που καταναλώνουν. Η τιμή αυτή ισούται με την οριακή χρησιμότητα της τελευταίας μονάδας κατανάλωσης, άρα είναι χαμηλότερη από τη μέση χρησιμότητα της συνολικής κατανάλωσης.

Κατά συνέπεια, λόγω της μειούμενης οριακής χρησιμότητας της κατανάλωσης, σε ανταγωνιστική ισορροπία οι καταναλωτές απολαμβάνουν ένα πλεόνασμα σε σύγκριση με τη συνολική καταναλωτική τους δαπάνη. Το πλεόνασμα αυτό ονομάζεται πλεόνασμα καταναλωτή και είναι η διαφορά της αξίας της συνολικής χρησιμότητας των καταναλωτών από την αξία της καταναλωτικής δαπάνης. Ανά μονάδα κατανάλωσης, το πλεόνασμα καταναλωτή είναι η διαφορά της μέσης χρησιμότητας της κατανάλωσης από την τιμή.

Το Πλεόνασμα των Καταναλωτών

Η Συνάρτηση Προσφοράς και το Πλεόνασμα των Παραγωγών

Υποθέτοντας τέλει ανταγωνισμό, οι επιχειρήσεις θα παράγουν μέχρι το σημείο όπου το οριακό κόστος παραγωγής είναι ίσο με την τιμή της αγοράς.

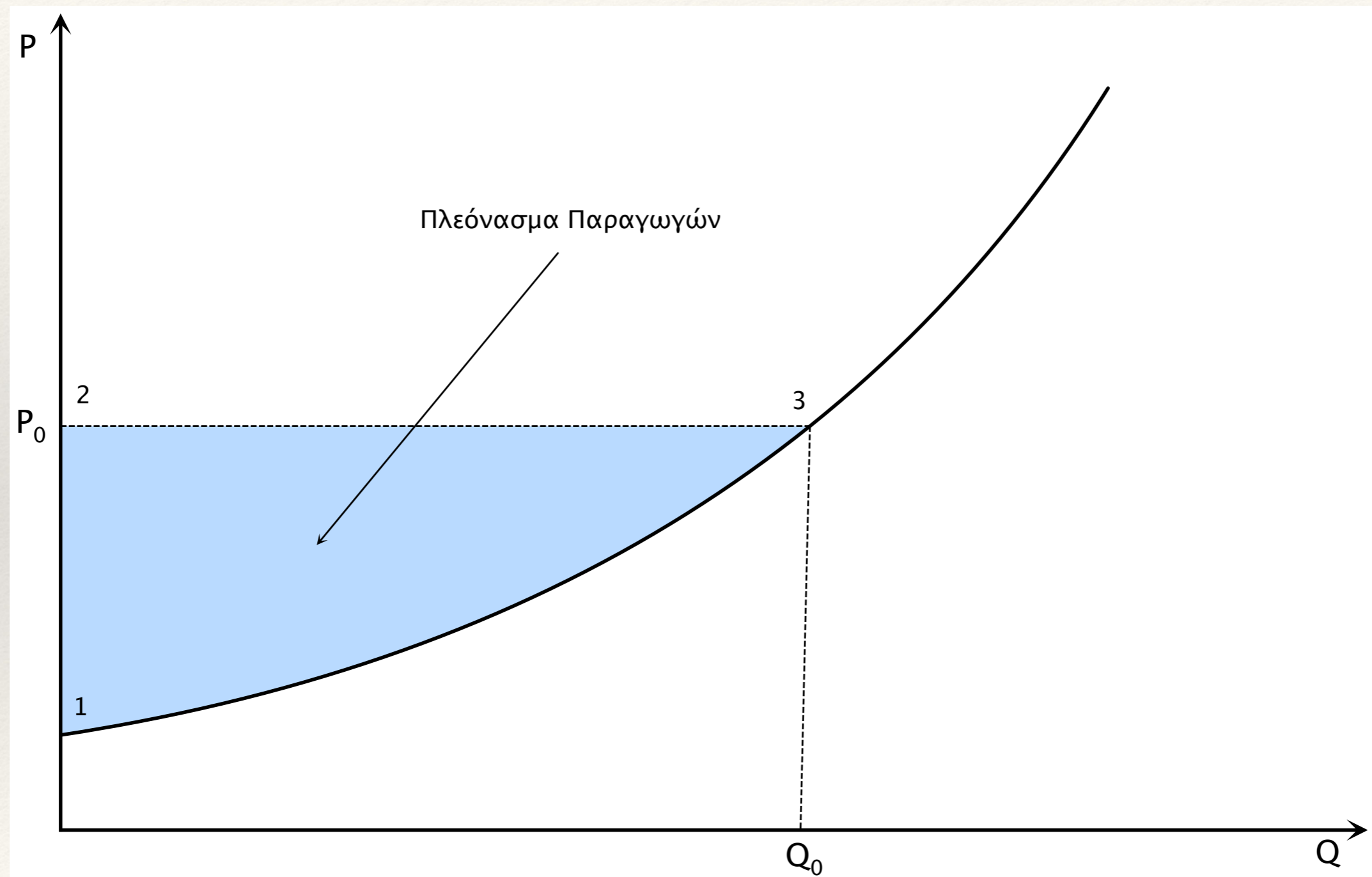
Εάν το οριακό κόστος παραγωγής είναι αυξανόμενο, δηλαδή δεν υπάρχουν οικονομίες κλίμακας, η προσφορά στην αγορά θα είναι θετική συνάρτηση της τιμής.

Επομένως, η αγοραία καμπύλη προσφοράς έχει θετική κλίση.

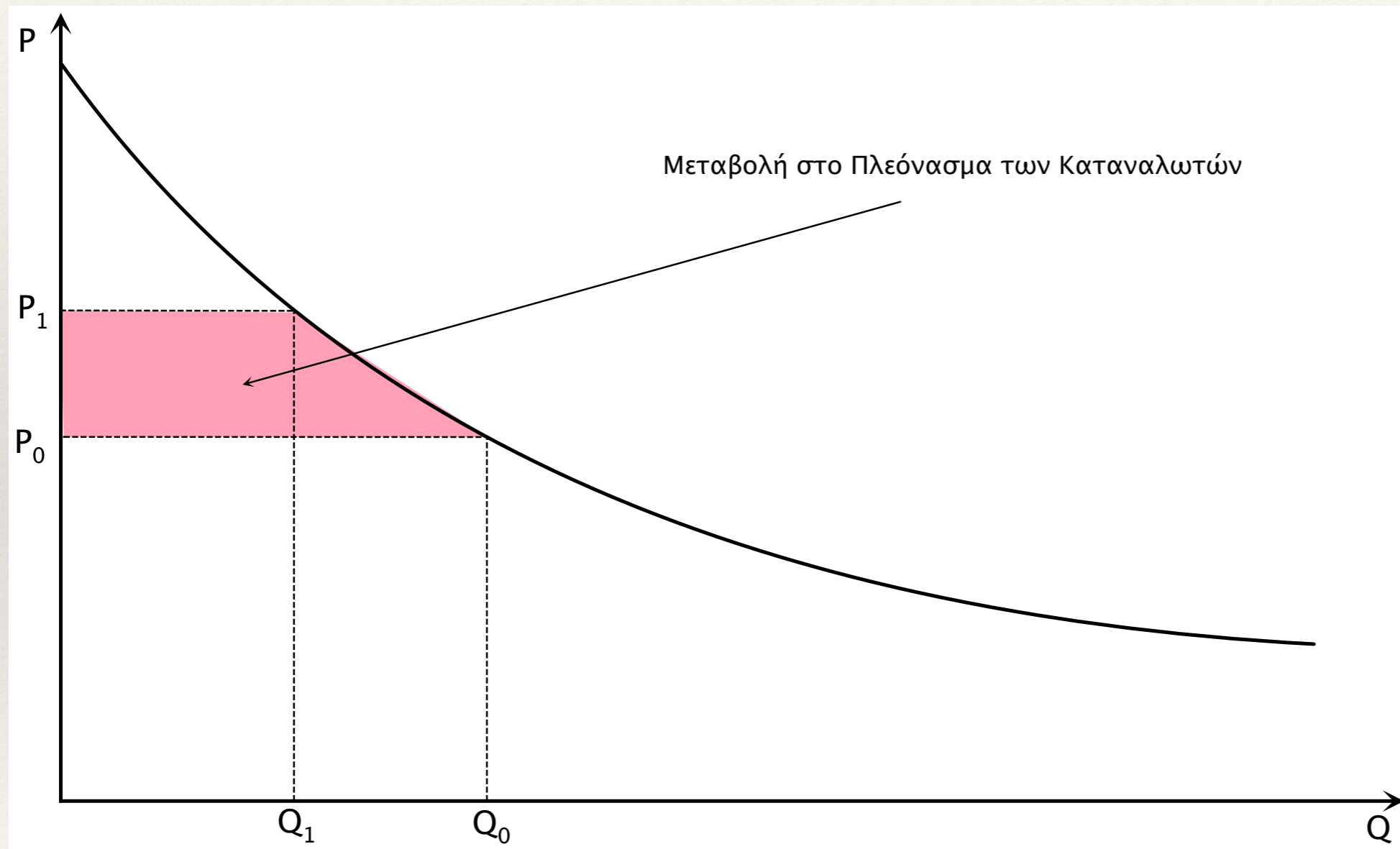
Σε ανταγωνιστικές αγορές, οι παραγωγοί πληρώνονται μια ενιαία τιμή για όλα τα προϊόντα που παράγουν. Αυτή η ενιαία τιμή είναι ίση με το οριακό κόστος παραγωγής αλλά υψηλότερη από το μέσο κόστος παραγωγής, λόγω του αυξανόμενου οριακού κόστους.

Κατά συνέπεια, λόγω του αυξανόμενου οριακού κόστους παραγωγής, σε ανταγωνιστική ισορροπία, οι επιχειρήσεις (παραγωγοί) απολαμβάνουν πλεόνασμα σε σχέση με το συνολικό κόστος παραγωγής τους. Αυτό το πλεόνασμα ονομάζεται πλεόνασμα παραγωγού και είναι η διαφορά των συνολικών εσόδων από το συνολικό κόστος παραγωγής. Ανά μονάδα παραγωγής, το πλεόνασμα του παραγωγού είναι η διαφορά της τιμής από το μέσο κόστος παραγωγής.

Το Πλεόνασμα των Παραγωγών

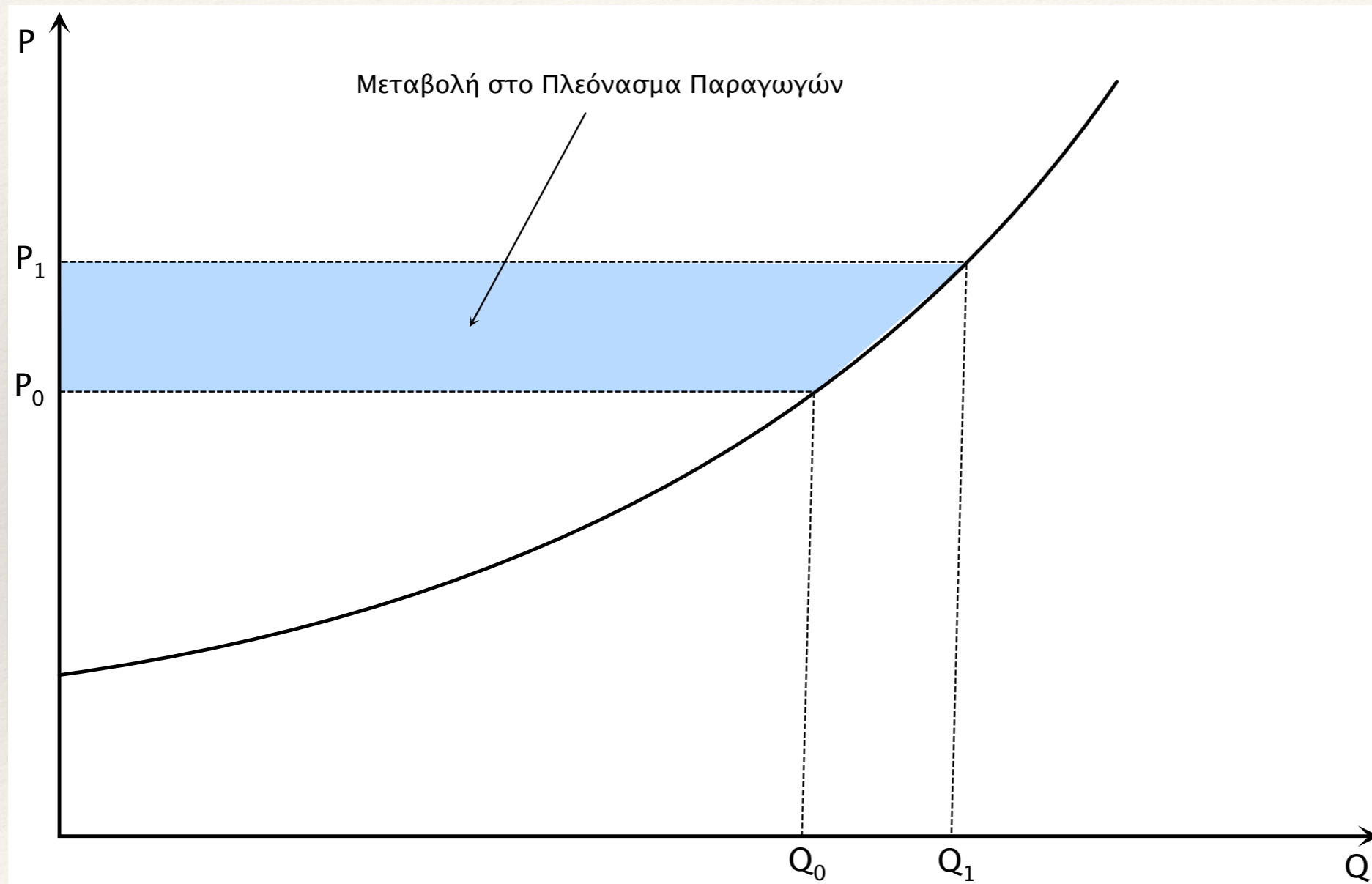
Μεταβολές των Τιμών και Πλεόνασμα Καταναλωτών

Μια άνοδος των τιμών μειώνει το πλεόνασμα των καταναλωτών και συνεπάγεται απώλειες για τους καταναλωτές

Μία πτώση των τιμών αυξάνει το πλεόνασμα του καταναλωτή και συνεπάγεται οφέλη για τους καταναλωτές.

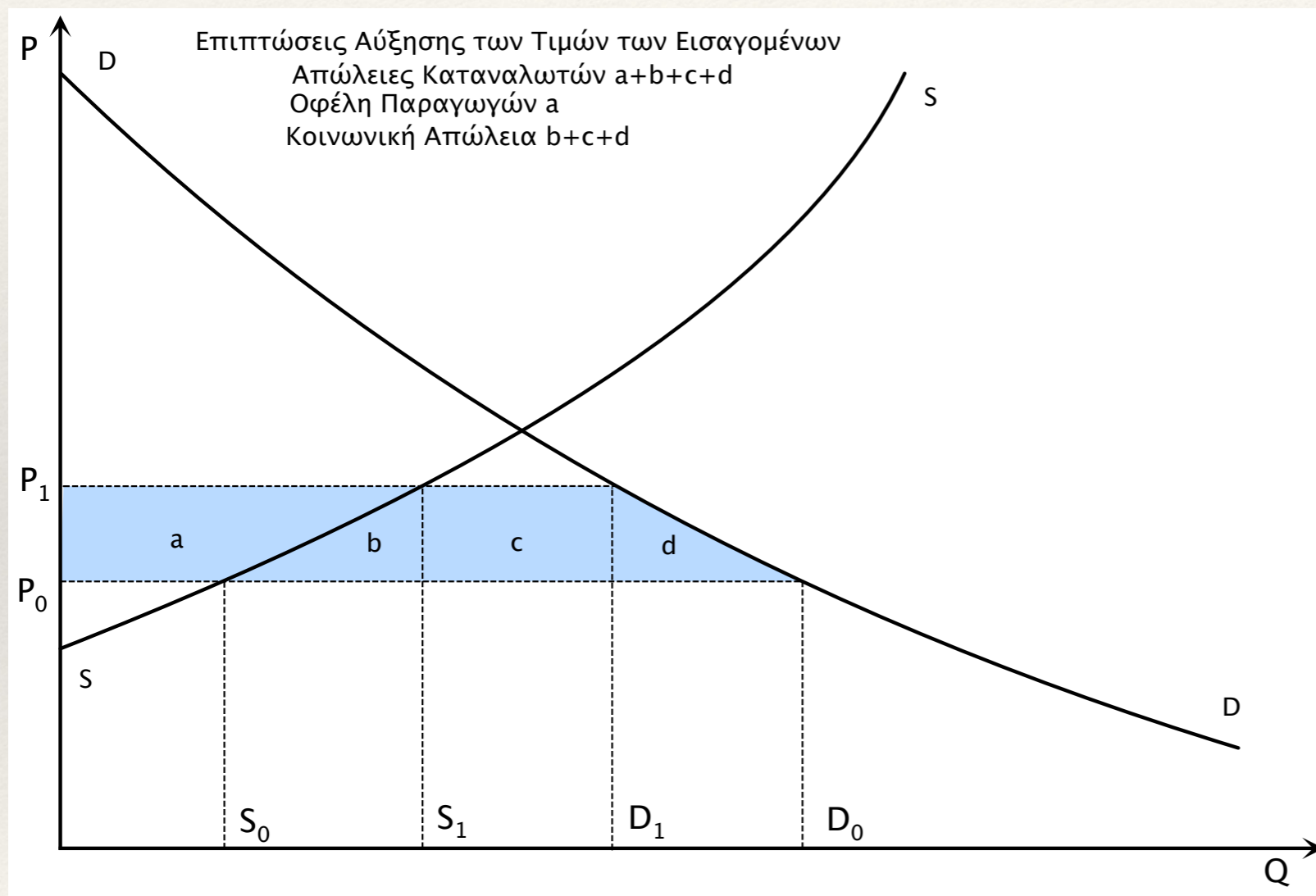
Μεταβολές των Τιμών και Πλεόνασμα Παραγωγών

Μία αύξηση των τιμών αυξάνει το πλεόνασμα των παραγωγών και ως εκ τούτου συνεπάγεται οφέλη για τους παραγωγούς.

Μια πτώση των τιμών μειώνει το πλεόνασμα των παραγωγών και ως εκ τούτου συνεπάγεται απώλειες για τους παραγωγούς.

Επιπτώσεις Μεταβολών των Τιμών σε Έναν Εισαγωγικό Κλάδο

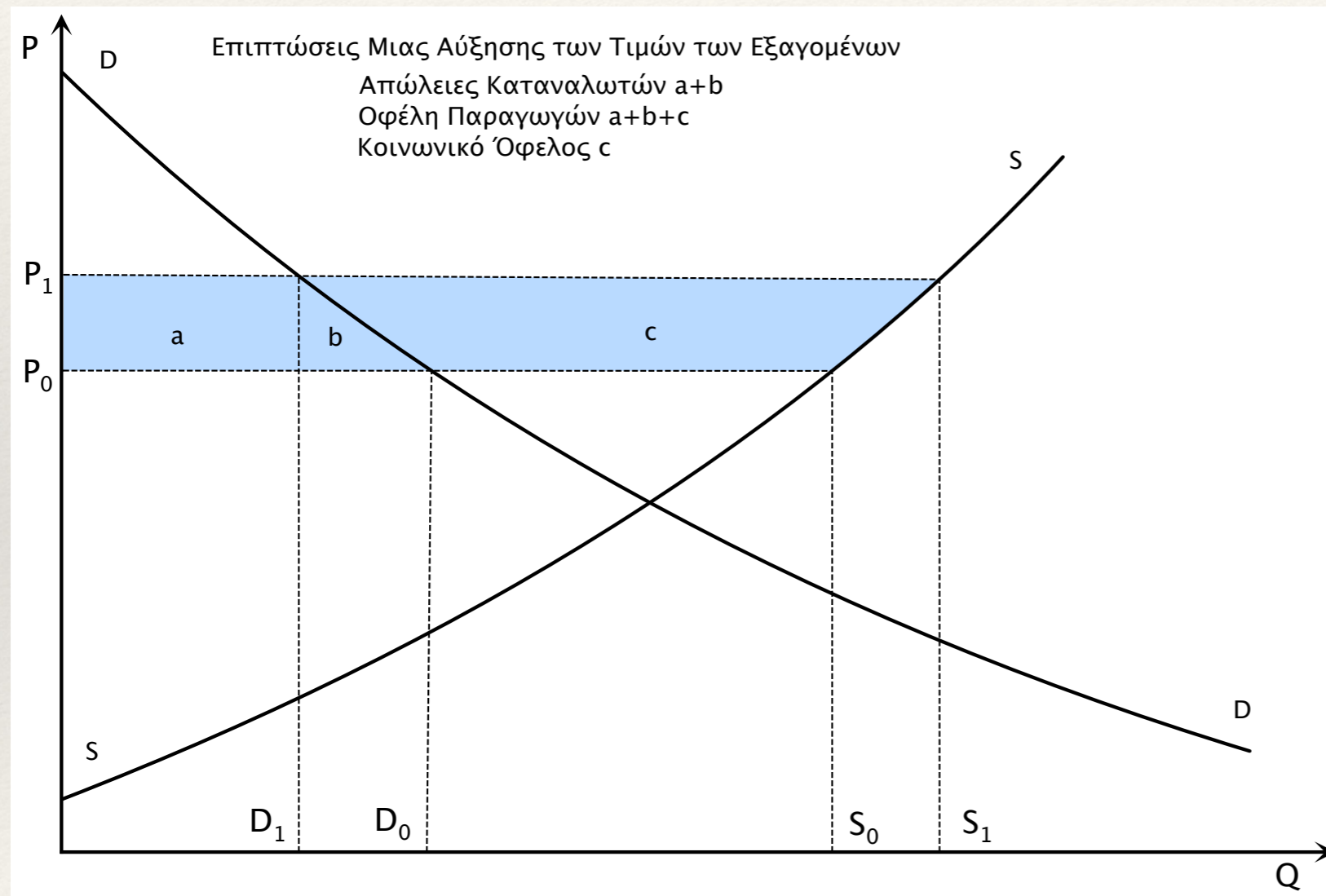

Σε έναν εισαγωγικό κλάδο, η τιμή ισορροπίας είναι τέτοια που η ζήτηση των καταναλωτών είναι υψηλότερη από την εγχώρια προσφορά και η διαφορά καλύπτεται από τις εισαγωγές.

Η αύξηση των τιμών σε έναν εισαγωγικό κλάδο έχει ως αποτέλεσμα την πτώση των εισαγωγών. Είναι επιζήμια για τους καταναλωτές, ωφέλιμη για τους παραγωγούς και επιζήμια για τη χώρα ως σύνολο.

Η πτώση των τιμών σε έναν εισαγωγικό κλάδο έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εισαγωγών. Είναι ευεργετική για τους καταναλωτές, επιζήμια για τους παραγωγούς και ωφέλιμη για τη χώρα ως σύνολο..

Επιπτώσεις Μεταβολών των Τιμών σε Έναν Εξαγωγικό Κλάδο

Σε έναν εξαγωγικό κλάδο, η τιμή ισορροπίας είναι τέτοια που η ζήτηση των καταναλωτών είναι χαμηλότερη από την εγχώρια προσφορά και η διαφορά κατευθύνεται στις εξαγωγές.

Η αύξηση των τιμών σε έναν εξαγωγικό κλάδο έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εξαγωγών. Είναι επιζήμια για τους καταναλωτές, ωφέλιμη για τους παραγωγούς και ωφέλιμη για τη χώρα ως σύνολο.

Η πτώση των τιμών σε έναν εξαγωγικό κλάδο έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγών. Είναι ευεργετική για τους καταναλωτές, επιζήμια για τους παραγωγούς και επιζήμια για τη χώρα ως σύνολο.

Εισαγωγικοί Δασμοί

Οι εισαγωγικοί δασμοί ιστορικά υπήρξαν το κυριότερο εργαλείο εμπορικής πολιτικής, λόγω και του γεγονότος ότι συμβάλλουν στα δημόσια έσοδα.

Ένας εισαγωγικός δασμός είναι στην ουσία ένας φόρος που επιβάλλεται κατά την εισαγωγή ενός αγαθού. Οι δασμοί κατά μονάδα επιβάλλονται ως σταθερή επιβάρυνση επί κάθε μονάδας αγαθού που εισάγεται, ενώ οι δασμοί επί της αξίας (ad valorem) είναι ένα ποσοστό της αξίας του εισαγομένου αγαθού.

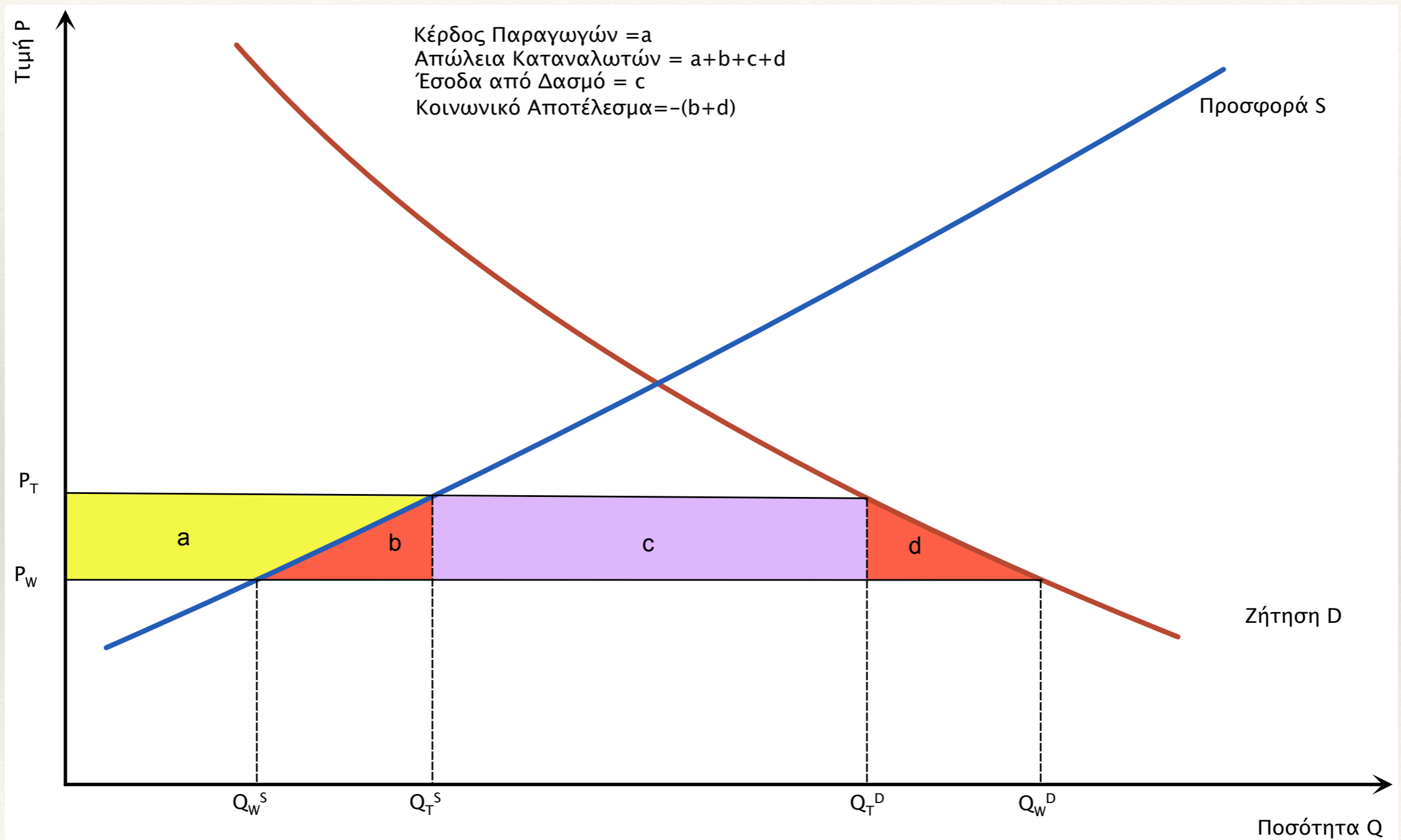
Και στις δύο περιπτώσεις ο δασμός έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής των εισαγομένων αγαθών στη χώρα που τον επιβάλλει. Αν η χώρα παράγει και αυτή αυτά τα αγαθά, τότε ανεβαίνει και η τιμή των εγχωρίως παραγομένων αγαθών.

Η επιβολή του δασμού ωφελεί του εγχώριους παραγωγούς του προϊόντος, καθώς με την αύξηση των τιμών η παραγωγή τους αυξάνεται και πωλούν σε υψηλότερες τιμές. Οι εγχώριοι καταναλωτές θίγονται καθώς αναγκάζονται να μειώσουν την κατανάλωσή τους και πληρώνουν υψηλότερες τιμές για τη μειωμένη αυτή κατανάλωση. Το κόστος για τους καταναλωτές είναι υψηλότερο από το όφελος για τους παραγωγούς.

Ακόμη και να ληφθεί υπόψη το όφελος για τα δημόσια έσοδα, σε μια μικρή οικονομία η οποία λαμβάνει τις διεθνείς τιμές ως δεδομένες, το συνολικό όφελος για τους παραγωγούς και τα δημόσια έσοδα δεν αρκεί για να αντισταθμίσει το κόστος των καταναλωτών.

Ως εκ τούτου, μια μικρή οικονομία έχει μόνο να χάσει από την επιβολή δασμών.

Επιπτώσεις ενός Εισαγωγικού Δασμού σε μία Μικρή Οικονομία

Επιπτώσεις Εισαγωγικού Δασμού σε μία Μικρή Οικονομία

Μία μικρή οικονομία λαμβάνει τους όρους εμπορίου της ως δεδομένους, λόγω ασήμαντου μεγέθους ως προς την παγκόσμια οικονομία.

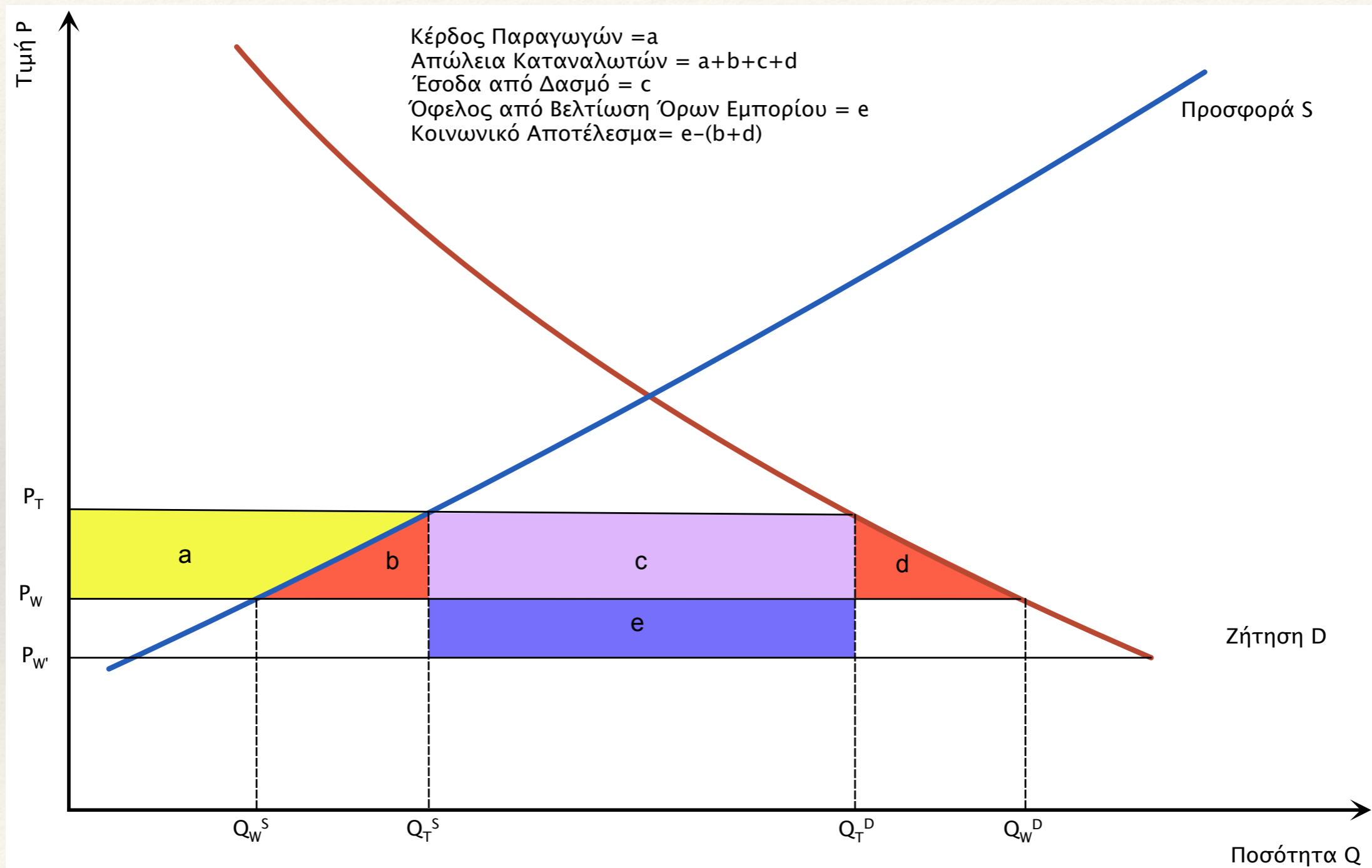
Ένας εισαγωγικός δασμός αυξάνει την τιμή των εισαγομένων, με αποτέλεσμα την αύξηση της εγχώριας προσφοράς και μείωση της εγχώριας ζήτησης, με αποτέλεσμα να περιορίζεται ο όγκος των εισαγωγών.

Ένας εισαγωγικός δασμός ωφελεί τους παραγωγούς των εισαγομένων και θίγει τους καταναλωτές των εισαγομένων.

Ένας εισαγωγικός δασμός προκαλεί στρεβλώσεις στη διάρθρωση της οικονομίας και το συνολικό κοινωνικό του αποτέλεσμα είναι αρνητικό, με την έννοια ότι υπάρχουν συνολικές απώλειες αποτελεσματικότητας που μειώνουν τη συνολική κοινωνική ευημερία.

Για μία μικρή οικονομία ο βέλτιστος εισαγωγικός δασμός είναι μηδέν.

Επιπτώσεις ενός Εισαγωγικού Δασμού σε μία Μεγάλη Οικονομία

Επιπτώσεις ενός Εισαγωγικού Δασμού σε μία Μεγάλη Οικονομία

Η επιβολή ενός εισαγωγικού δασμού από μία μεγάλη οικονομία οδηγεί σε βελτίωση των όρων εμπορίου της και έτσι μειώνει τη διεθνή τιμή των εισαγομένων της.

Για την τη χώρα που επιβάλλει το δασμό, το όφελος από τη βελτίωση των όρων εμπορίου μετριάζει το κόστος των εγχώριων στρεβλώσεων που δημιουργούνται, και ενδεχομένως ο εισαγωγικός δασμός να είναι συνολικά επωφελής για τη μεγάλη οικονομία που τον επιβάλλει.

Ωστόσο, η επιβολή ενός εισαγωγικού δασμού θίγει τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς οδηγεί σε χειροτέρευση των όρων εμπορίου του υπολοίπου κόσμου, και μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των εισαγωγικών δασμών και στον υπόλοιπο κόσμο.

Στην περίπτωση που υπάρξουν αντίμετρα από την αύξηση των εισαγωγικών δασμών στον υπόλοιπο κόσμο, τότε εξουδετερώνεται η επίπτωση του εισαγωγικού δασμού στους όρους εμπορίου, και καθώς οι δασμοί μειώνουν τον όγκο του διεθνούς εμπορίου οδηγούν σε μείωση της ευημερίας σε όλες τις χώρες.

Επιπτώσεις Εξαγωγικής Επιδότησης σε μία Μικρή Οικονομία

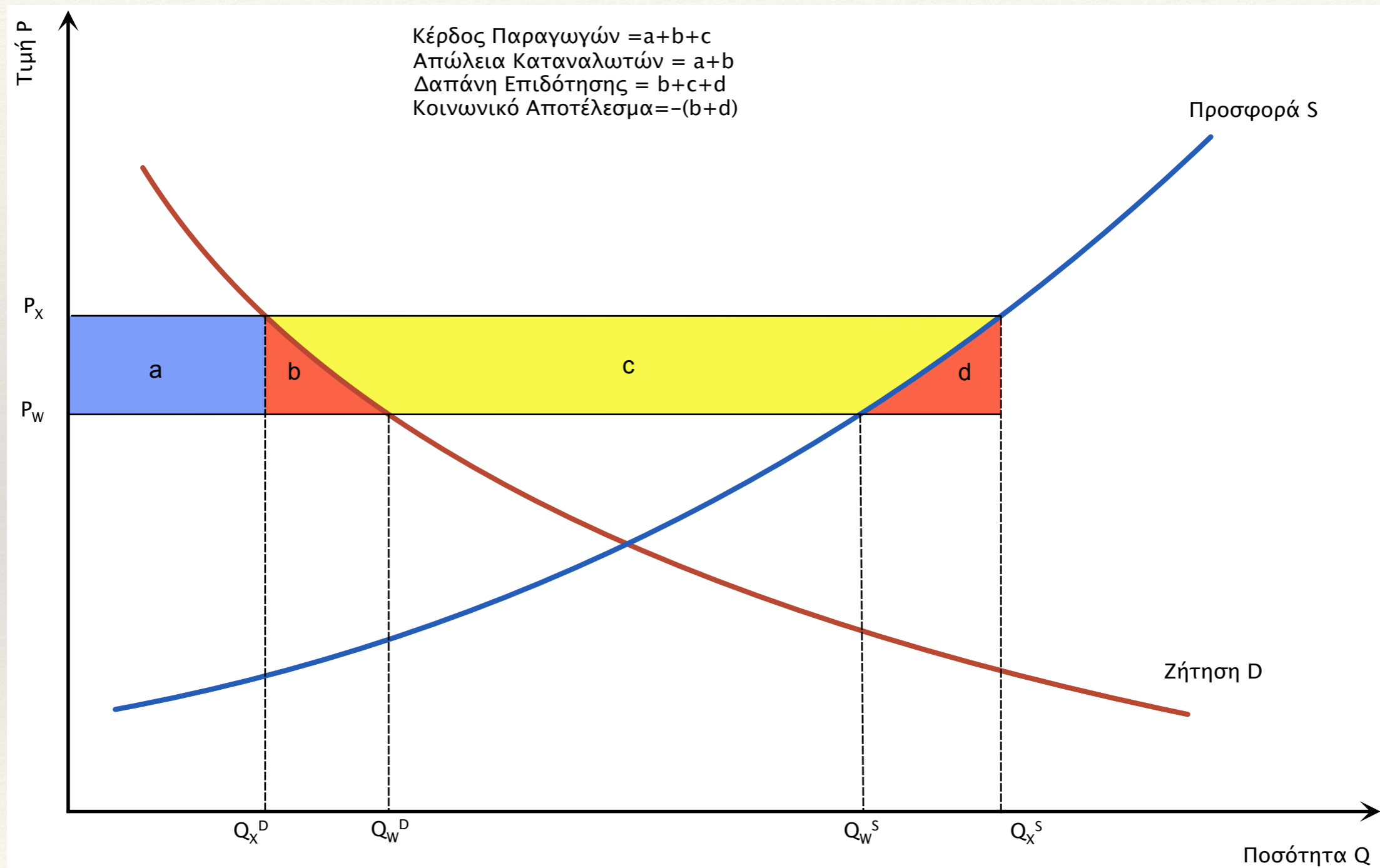
Οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, συνίστανται σε επιπλέον πληρωμές από το κράτος στους εγχώριους παραγωγούς που πραγματοποιούν εξαγωγές. Δεδομένου ότι οι εξαγωγείς απολαμβάνουν για τις εξαγωγές τους τιμές που είναι υψηλότερες από τη διεθνή τιμή του προϊόντος τους, αυτό έχει σαν συνέπεια την άνοδο της σχετικής τιμής του εξαγομένου αγαθού και στην εγχώρια αγορά πάνω από τη διεθνή τιμή, σε επίπεδο που κάνει τους παραγωγούς αδιάφορους για το αν παράγουν για εξαγωγή ή για την εγχώρια κατανάλωση.

Μία εξαγωγική επιδότηση οδηγεί σε αύξηση της τιμής των εξαγομένων στην εσωτερική αγορά, με συνέπεια να ωφελεί τους παραγωγούς των εξαγομένων και να θίγει τους καταναλωτές των εξαγομένων.

Μία εξαγωγική επιδότηση προκαλεί στρεβλώσεις στη διάρθρωση της οικονομίας και το συνολικό κοινωνικό της αποτέλεσμα είναι αρνητικό, με την έννοια ότι υπάρχουν συνολικές απώλειες αποτελεσματικότητας που μειώνουν τη συνολική κοινωνική ευημερία.

Για μία μικρή οικονομία η βέλτιστη εξαγωγική επιδότηση ισούται με το μηδέν.

Επιπτώσεις Εξαγωγικής Επιδότησης σε Μία Μικρή Οικονομία

Επιπτώσεις μιας Εξαγωγικής Επιδότησης σε μία Μεγάλη Οικονομία

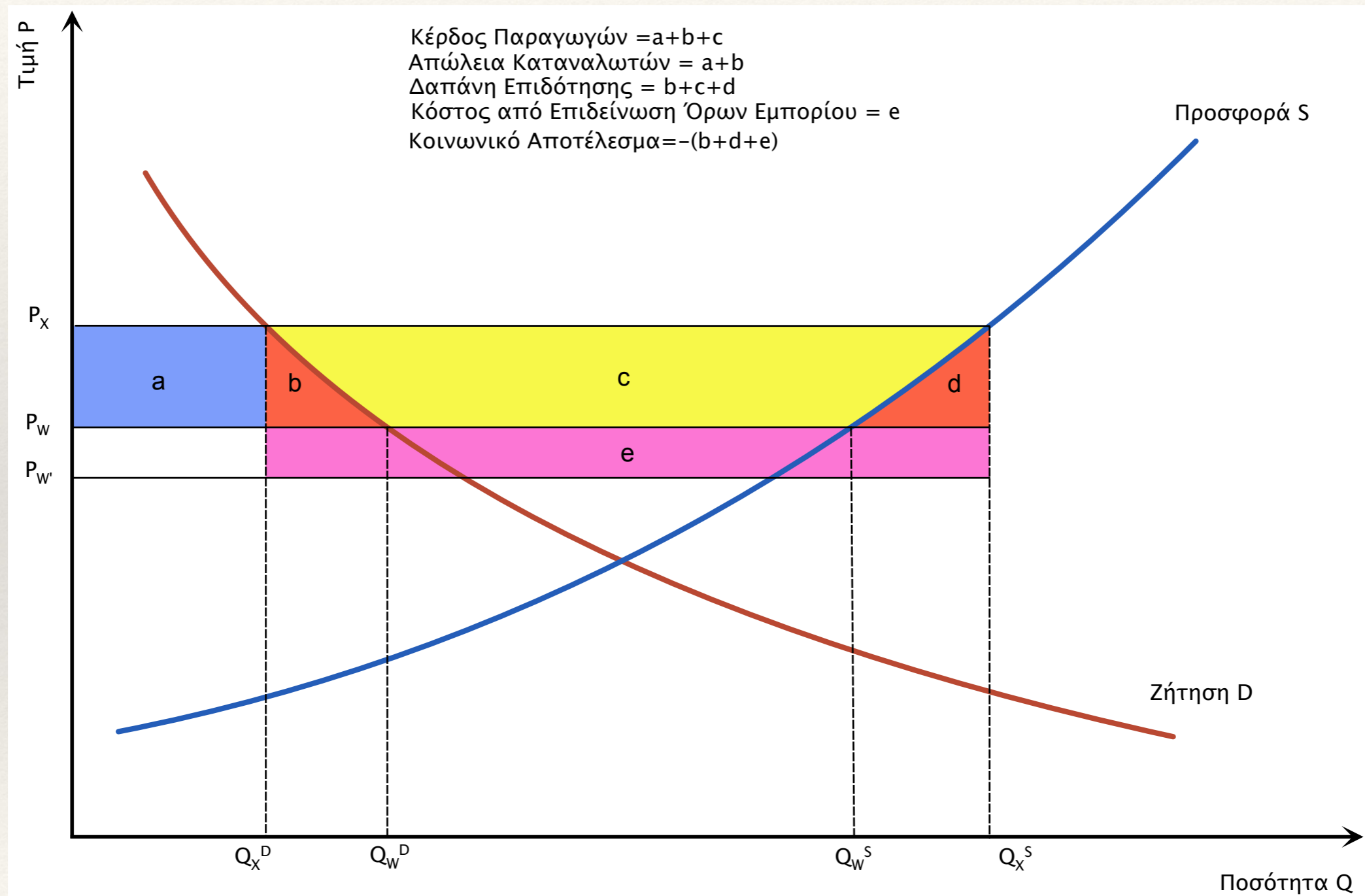
Η επιβολή μιας εξαγωγικής επιδότησης από μία μεγάλη οικονομία οδηγεί σε επιδείνωση των όρων εμπορίου της καθώς αυξάνει την παγκόσμια σχετική προσφορά των εξαγομένων της και μειώνει την παγκόσμια σχετική ζήτηση των εξαγομένων της.

Για την ίδια τη χώρα που επιβάλλει την επιδότηση, το κόστος από την επιδείνωση των όρων εμπορίου της εντείνει το κόστος των εγχώριων στρεβλώσεων που δημιουργούνται.

Επιπλέον, η επιβολή μιας εξαγωγικής επιδότησης ωφελεί τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς οδηγεί σε βελτίωση των όρων εμπορίου του υπολοίπου κόσμου.

Με αυτά τα δεδομένα, για μια μεγάλη οικονομία οι εξαγωγικές επιδοτήσεις έχουν πιο πολλά αρνητικά σε σχέση με μια μικρή οικονομία.

Επιπτώσεις μιας Εξαγωγικής Επιδότησης σε Μεγάλη Οικονομία

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε ως μία προσπάθεια εγγυημένων κατώτατων τιμών για τους Ευρωπαίους αγρότες από την εποχή της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ).

Συνδυάστηκε αρχικά με δασμούς που εξουδετέρωναν τη διαφορά μεταξύ διεθνών και ευρωπαϊκών τιμών αγροτικών προϊόντων.

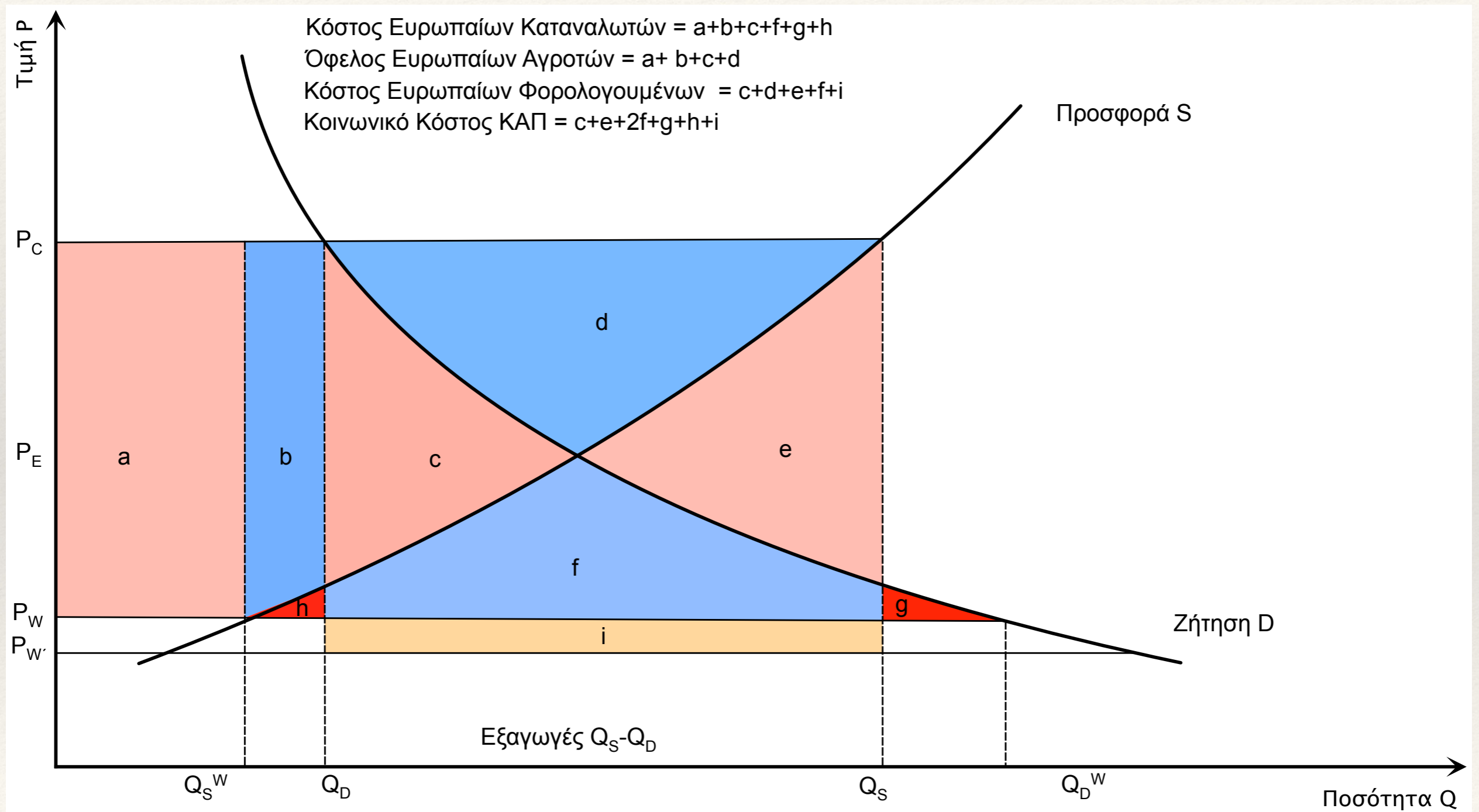
Από τη δεκαετία του 1970 οι τιμές ήταν τόσο υψηλές που δημιουργήθηκε υπερβάλλουσα προσφορά.

Η ΕΟΚ χρησιμοποίησε εξαγωγικές επιδοτήσεις για να διαθέσει την υπερβάλλουσα προσφορά στην παγκόσμια αγορά.

Με τον τρόπο αυτό η ΚΑΠ εξελίχθηκε στο μαζικότερο πρόγραμμα επιδοτήσεων εξαγωγών στην παγκόσμια οικονομία.

Τα τελευταία χρόνια η ΚΑΠ έχει αναμορφωθεί με έμφαση στη εισοδηματική στήριξη των αγροτών

Επιπτώσεις της ΚΑΠ

Επιπτώσεις της ΚΑΠ

Αδιαμφισβήτητο Όφελος για τους Ευρωπαίους Αγρότες.

Κόστος για Ευρωπαίους Καταναλωτές (το 2007 υπολογίστηκε ότι ξεπερνά το όφελος για τους αγρότες κατά περίπου 20 δις ευρώ).

Κόστος για Ευρωπαίους Φορολογουμένους (υπολογίζεται σε 55 δις ευρώ για το 2009).

Κόστος για άλλες χώρες που εξάγουν τρόφιμα (ΗΠΑ, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Αργεντινή, αναδυόμενες οικονομίες).

Ποσοτώσεις Εισαγωγών και Εθελούσιοι Περιορισμοί Εξαγωγών

Οι ποσοτώσεις των εισαγωγών αποτελούν άμεσους περιορισμούς στις ποσότητες των προϊόντων που μπορούν να εισαχθούν σε μία χώρα. Μία ποσόστωση εισαγωγών έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται υπερβάλλουσα ζήτηση για το προϊόν το οποίο υπόκειται σε ποσόστωση, και έτσι να αυξάνει η τιμή του, έως ότου η αγορά εξισορροπήσει και πάλι. Μία ποσόστωση έχει πάντα ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής του εισαγομένου αγαθού.

Όφελος Παραγωγών Εισαγομένων στη χώρα εισαγωγής

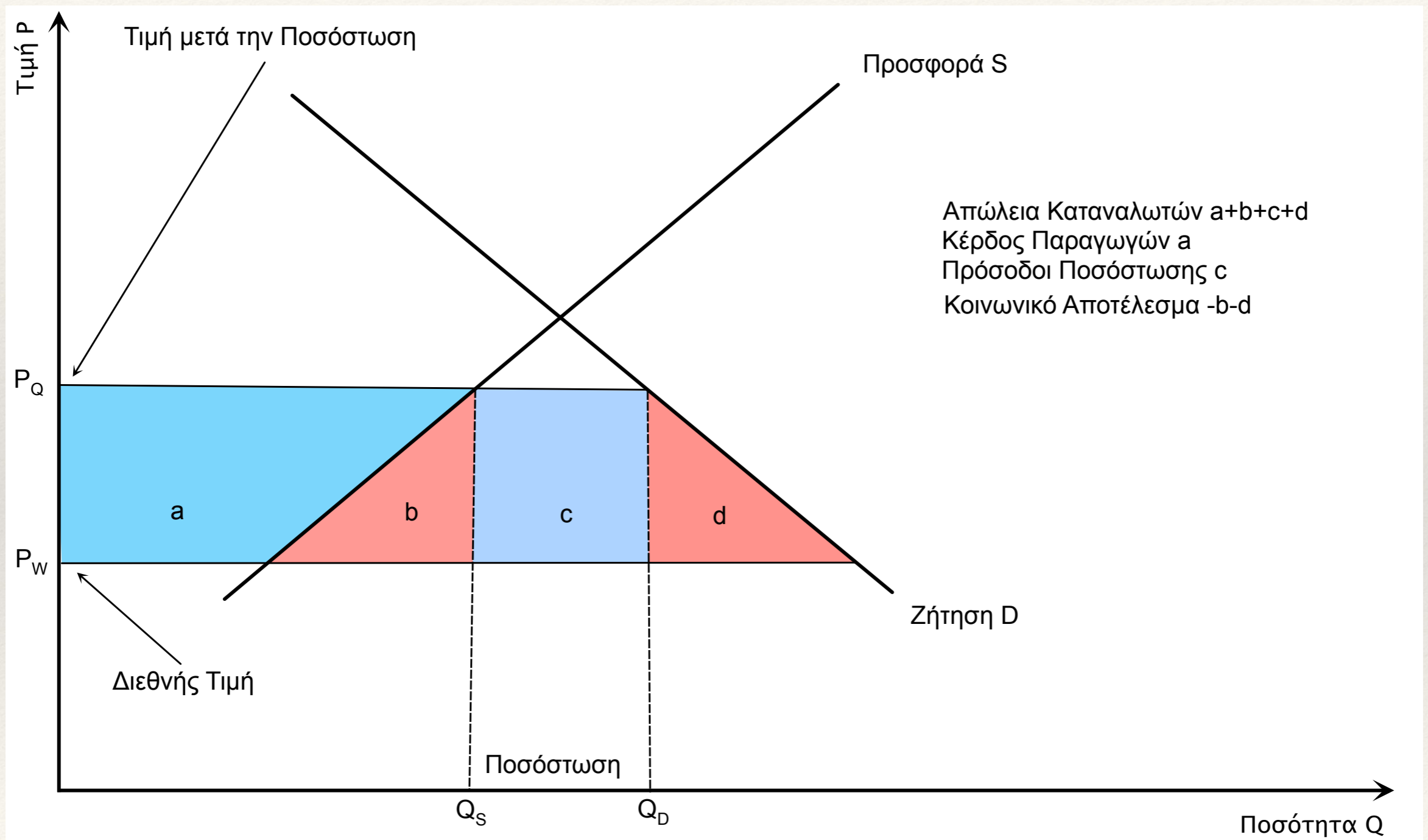
Απώλεια Καταναλωτών στη χώρα εισαγωγής.

Πρόσοδοι παραγωγών εξαγομένων στη χώρα εξαγωγής.

Στρεβλώσεις και στις δύο χώρες

Αντίστοιχες επιπτώσεις έχουν και οι 'εθελούσιοι' περιορισμοί των εξαγωγών. Ένας τέτοιος περιορισμός επιβάλλεται από τη χώρα εξαγωγής, αλλά στην ουσία αποτελεί αίτημα της χώρας εισαγωγής. Τα οικονομικά αποτελέσματά του είναι ανάλογα των ποσοτώσεων των εισαγωγών, αλλά οι πρόσοδοι που δημιουργούνται ευνοούν τη χώρα εξαγωγής.

Ποσοτώσεις Εισαγωγών και Εθελούσιοι Περιορισμοί Εξαγωγών

Επιπτώσεις Εναλλακτικών Εμπορικών Πολιτικών

Οι δασμοί αυξάνουν το πλεόνασμα των παραγωγών, μειώνουν το πλεόνασμα των καταναλωτών, αυξάνουν τα δημόσια έσοδα και ενδεχομένως οδηγούν σε βελτίωση των όρων εμπορίου.

Οι εξαγωγικές επιδοτήσεις αυξάνουν το πλεόνασμα των παραγωγών, μειώνουν το πλεόνασμα των καταναλωτών, μειώνουν τα δημόσια έσοδα και ενδεχομένως οδηγούν σε επιδείνωση των όρων εμπορίου.

Οι ποσοτώσεις των εισαγωγών αυξάνουν το πλεόνασμα των παραγωγών, μειώνουν το πλεόνασμα των καταναλωτών, δεν αυξάνουν τα δημόσια έσοδα, αυξάνουν τις προσόδους των ξένων εξαγωγέων και ενδεχομένως οδηγούν σε βελτίωση των όρων εμπορίου.

Οι εθελούσιοι εξαγωγικοί περιορισμοί αυξάνουν το πλεόνασμα των παραγωγών, μειώνουν το πλεόνασμα των καταναλωτών, δεν αυξάνουν τα δημόσια έσοδα αυξάνουν τις προσόδους των ξένων εξαγωγέων και ενδεχομένως οδηγούν σε επιδείνωση των όρων εμπορίου.

Άλλα Εργαλεία Διεθνούς Εμπορικής Πολιτικής

Υπάρχουν όμως και άλλα μέσα εμπορικής πολιτικής. Τέτοια μέσα είναι οι επιδοτήσεις των εξαγωγικών πιστώσεων, η διακριτική μεταχείριση υπέρ των εγχωρίων προϊόντων στις προμήθειες του Δημοσίου και τα γραφειοκρατικά εμπόδια στις εισαγωγές.

Οι επιδοτήσεις των εξαγωγικών πιστώσεων λειτουργούν όπως οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, μόνο που λαμβάνουν τη μορφή επιδότησης των πιστώσεων των εξαγωγέων. Πολλές χώρες έχουν ειδικούς χρητοπιστωτικούς οργανισμούς για το λόγο αυτό, ή ακόμη και οργανισμούς ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων.

Η διακριτική μεταχείριση υπέρ των εγχωρίων προϊόντων στις προμήθειες του Δημοσίου είναι και αυτή ένα εργαλείο εμπορικής πολιτικής. Οι προμήθειες του δημοσίου ή των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών σε πολλές χώρες κατευθύνονται προς εγχώριους παραγωγούς, ακόμη και αν το κόστος προμήθειας είναι υψηλότερο από το κόστος των εισαγομένων. Ένα κλασικό παράδειγμα ήταν ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου μέχρι πριν μία εικοσαετία κυριαρχούσαν οι προγραμματικές συμφωνίες με εγχώριους προμηθευτές τηλεπικοινωνιακού υλικού, με συνέπεια υψηλότερες τιμές σε όλες τις χώρες, καθώς και ελάχιστο διεθνές εμπόριο.

Τέλος, πολλές φορές οι κυβερνήσεις καταφεύγουν σε γραφειοκρατικά εμπόδια. Υγειονομικοί κανόνες, κανονισμοί ασφαλείας προϊόντων και τελωνειακές διαδικασίες έχουν πολλές φορές χρησιμοποιηθεί ως εργαλεία της εμπορικής πολιτικής. Ένα κλασικό παράδειγμα είναι ένα γαλλικό κυβερνητικό διάταγμα του 1982, ότι όλες οι εισαγωγές μηχανημάτων προβολής βιντεοκασσετών έπρεπε να διεκπεραιώνονται μέσω ενός μικρού τελωνείου στο Poitiers, το οποίο βέβαια δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στον όγκο των εισαγωγών, με αποτέλεσμα απίστευτες χρονοτριβές και σημαντικό περιορισμό των εισαγωγών μηχανημάτων βίντεο για ένα διάστημα.

Ελεύθερο Εμπόριο και Εμπορική Πολιτική

Για τους περισσότερους οικονομολόγους το ελεύθερο εμπόριο προκαλεί σημαντικά οφέλη για όλες τις χώρες, λόγω της αύξησης της παγκόσμιας αποτελεσματικότητας.

Ωστόσο, η απελευθέρωση του εμπορίου συναντά σημαντικά εμπόδια, λόγω των επιπτώσεων της στη διανομή του εισοδήματος στις διάφορες χώρες.

Επιπλέον, οι μεγάλες οικονομίες μπορούν να ωφεληθούν από δασμούς και άλλους περιορισμούς των εισαγωγών, λόγω των ευμενών επιπτώσεων τους στους όρους εμπορίου. Ωστόσο, κινδυνεύουν από αντισταθμιστικά μέτρα από τους ανταγωνιστές τους, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της ευημερίας για όλους.

Η επί πολλά χρόνια λειτουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, αλλά και η σχετικά εκτεταμένη συνεχιζόμενη χρήση δασμών, ποσοτώσεων εισαγωγών και άλλων εργαλείων περιορισμού του διεθνούς εμπορίου αποτελούν απτά παραδείγματα της σημασίας της διανομής του εισοδήματος για τη διεθνή εμπορική πολιτική. Επιπλέον, ένα μεγάλο μέρος της ανόδου του του εθνικισμού και λαϊκισμού σε διάφορες χώρες σχετίζεται με τις επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου στη διανομή του εισοδήματος. Σε τελική ανάλυση η εμπορική πολιτική στις διάφορες χώρες καθορίζεται από παράγοντες που σχετίζονται κυρίως με τη διανομή του εισοδήματος.

Η πολυμερής απελευθέρωση του εμπορίου προχωρά μόνο μέσω διεθνών θεσμών και συνεργασιών (GATT και ΠΟΕ).

Επίσης σημαντικό ρόλο παίζουν οι περιοχές ελευθέρου εμπορίου (EFTA, NAFTA, Mercosur) και οι τελωνειακές ενώσεις όπως η ΕΕ.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί μεταπολεμικά στην άρση των εμποδίων στο διεθνές εμπόριο, η διαδικασία της απελευθέρωσης έχει σταματήσει και έχουν γίνει και πολλά βήματα προς τα πίσω.

Το Κόστος της Έλλειψης Συντονισμού στη Διεθνή Εμπορική Πολιτική

Αξίζει να δούμε το πως η έλλειψη συντονισμού στη διεθνή εμπορική πολιτική συνεπάγεται απώλεια ευημερίας για όλους τους συναλλασομένους, με τη βοήθεια ενός παραδείγματος από τη θεωρία των παιγνίων (δίλημμα των κρατουμένων).

Υποθέτουμε ότι έχουμε δύο μεγάλες οικονομίες, την Ημεδαπή και την Αλλοδαπή, οι οποίες έχουν επιβάλλει δασμούς η μία στις εξαγωγές της άλλης. Το κόστος από τους δασμούς αυτούς επιβαρύνει την κάθε οικονομία κατά \$500 δισεκατομμύρια.

Αν η Ημεδαπή άρει μονομερώς του δασμούς στις εισαγωγές της από την Αλλοδαπή, χωρίς να κάνει την αντίστοιχη άρση και η Αλλοδαπή, η Ημεδαπή θα έχει ένα επιπλέον κόστος \$500, από την απώλεια δασμολογικών εσόδων και την επιδείνωση των όρων εμπορίου της. Η Αλλοδαπή θα έχει ένα επιπλέον όφελος \$1500 δις από τη βελτίωση των δικών της όρων εμπορίου. Έτσι, το συνολικό κόστος για την Ημεδαπή θα είναι \$1000 δις ενώ η Αλλοδαπή θα έχει ένα συνολικό όφελος \$1000 δις.

Αντίστοιχα, αν Αλλοδαπή άρει μονομερώς του δασμούς στις εισαγωγές της από την Ημεδαπή, χωρίς να κάνει την αντίστοιχη άρση και η Ημεδαπή, η Αλλοδαπή θα έχει ένα συνολικό κόστος \$1000 δις (επιπλέον κόστος \$500 δις) ενώ η Ημεδαπή θα έχει ένα συνολικό όφελος \$1000 δις (επιπλέον όφελος \$1500).

Τέλος, αν και οι δύο ταυτόχρονα άρουν μονομερώς ή σε συντονισμό του τους δασμούς που έχουν επιβάλλει η μία στην οικονομία της άλλης, θα έχουν και οι δύο ένα επιπλέον όφελος \$1000 δις, δηλαδή ένα καθαρό όφελος \$500 δις η κάθε μία.

Ποια ισορροπία θα επικρατήσει σε περίπτωση έλλειψης συντονισμού; Η κάθε χώρα θα ακολουθήσει τη στρατηγική που την ευνοεί, με δεδομένη τη στρατηγική της άλλης. Αν η Αλλοδαπή δεν άρει τους δασμούς της, η καλύτερη επιλογή για την Ημεδαπή είναι να μην άρει τους δασμούς της. Αν η Αλλοδαπή άρει τους δασμούς της, η καλύτερη επιλογή για την Ημεδαπή είναι και πάλι να μην άρει τους δικούς της δασμούς της, διότι επωφελείται τώρα περισσότερο από τη βελτίωση των όρων εμπορίου της. Το ίδιο θα κάνει και η Αλλοδαπή. Ότι και αν κάνει Ημεδαπή, το καλύτερο για την Αλλοδαπή είναι να μην άρει τους δασμούς της. Η ισορροπία Nash στο παίγνιο αυτό είναι να παραμείνουν οι δασμοί ως έχουν.

Μόνο αν οι δύο χώρες μπορούν να συντονιστούν και να αλληλοδεσμευθούν θα προχωρήσουν σε άρση των δασμών με αποτέλεσμα το κοινό όφελος.

Δίλημμα Κρατουμένων στη Διεθνή Εμπορική Πολιτική

	Δασμοί Αλλοδαπής	Άρση Δασμών Αλλοδαπής
Δασμοί Ημεδαπής	(-\$500, -\$500)	(\$1000, -\$1000)
Άρση Δασμών Ημεδαπής	(-\$1000, \$1000)	(\$500, \$500)

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική κατά τον 19ο Αιώνα

1. Ηνωμένο Βασίλειο

Στα τέλη του 18ου αιώνα, η Βρετανία έβγαινε από μια μακρά μερκαντιλιστική παράδοση. Οι Πράξεις Ναυσιπλοΐας και ποικίλοι εισαγωγικοί δασμοί είχαν σχεδιαστεί ώστε να προωθούν τη ναυτιλία, να διασφαλίζουν αποικιακές αγορές και να στηρίζουν τους εγχώριους παραγωγούς. Οι δασμοί είχαν τόσο δημοσιονομικό όσο και στρατηγικό χαρακτήρα: χρηματοδοτούσαν τους πολέμους –ιδίως τη μακρά σύγκρουση με τη Γαλλία του Ναπολέοντα– και προστάτευαν τη γεωργία και τη βιομηχανία.

Οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι (1793–1815) άφησαν τη Βρετανία με υψηλό δημόσιο χρέος. Τα τελωνειακά έσοδα παρέμειναν βασική πηγή χρηματοδότησης. Ωστόσο, ο ήδη εξελισσόμενος βιομηχανικός μετασχηματισμός θα άλλαζε σταδιακά την πολιτική οικονομία των δασμών.

Μετά το 1815, το Κοινοβούλιο θέσπισε τους Νόμους περί Σιτηρών (Corn Laws), επιβάλλοντας περιορισμούς και υψηλούς δασμούς στις εισαγωγές σιτηρών. Στόχος ήταν η προστασία των Βρετανών γαιοκτημόνων από τα φθηνότερα ξένα σιτηρά μετά τη λήξη των πολεμικών αποκλεισμών. Οι νόμοι αυτοί εξελίχθηκαν σε μείζον πολιτικό ζήτημα, καθώς αύξησαν τις τιμές των τροφίμων και το κόστος διαβίωσης των εργατών στις πόλεις.

Οι βιομήχανοι και οι αστικοί πληθυσμοί στράφηκαν εναντίον τους. Η Ένωση κατά των Νόμων Περί Σιτηρών (Anti-Corn Law League) οργάνωσε πανεθνική εκστρατεία, συνδέοντας το ελεύθερο εμπόριο με την ευημερία και την ηθική πρόοδο. Το 1846, υπό τον πρωθυπουργό Robert Peel, οι Νόμοι περί Σιτηρών καταργήθηκαν, σηματοδοτώντας ιστορική καμπή στη βρετανική εμπορική πολιτική.

Μετά το 1846, η Βρετανία στράφηκε αποφασιστικά προς το μονομερές ελεύθερο εμπόριο. Οι δασμοί σε πολλά βιομηχανικά προϊόντα μειώθηκαν ή καταργήθηκαν. Μέχρι τη δεκαετία του 1860, η χώρα είχε ένα από τα χαμηλότερα δασμολογικά καθεστώτα παγκοσμίως. Η Εμπορική Συνθήκη Αγγλίας–Γαλλίας του 1860 (Cobden–Chevalier) συμβόλιζε αυτή τη δέσμευση.

Η μεταστροφή αυτή εξηγείται από τη βιομηχανική υπεροχή της Βρετανίας, τον περιορισμό των μισθολογικών πιέσεων από την εισαγωγή φθηνών τροφίμων, και τη σταδιακή υποκατάσταση των τελωνειακών εσόδων από φόρους εισοδήματος και έμμεσους φόρους.

Παρέμειναν ορισμένοι δασμοί (π.χ. σε καπνό και αλκοόλ), κυρίως για δημοσιονομικούς λόγους. Ωστόσο, το ελεύθερο εμπόριο κυριάρχησε ως ιδεολογική και πρακτική επιλογή έως το 1914.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική κατά τον 19ο Αιώνα

2. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Μετά την ανεξαρτησία, οι ΗΠΑ χρειάζονταν έσοδα και επιδίωκαν οικονομική αυτονομία από τη Βρετανία. Το 1791, ο Alexander Hamilton, στην Έκθεση για την Εκβιομηχάνιση (Report on Manufactures), υποστήριξε την επιβολή προστατευτικών δασμών για την ενίσχυση των 'νηπιακών' βιομηχανιών. Ο Δασμολογικός Νόμος του 1789 ήταν αρχικά δημοσιονομικός, αλλά σταδιακά απέκτησε προστατευτικό χαρακτήρα.

Οι δασμοί συνδέθηκαν στενά με περιφερειακές αντιθέσεις. Ο βιομηχανικός Βορράς υποστήριζε την προστασία, ενώ ο αγροτικός Νότος, που εξήγαγε βαμβάκι και εισήγαγε βιομηχανικά προϊόντα, αντιδρούσε.

Ο Δασμός του 1828 ('Tariff of Abominations') προκάλεσε την Κρίση της Ακύρωσης (Nullification Crisis) το 1832–33. Το δασμολογικό ζήτημα συνδέθηκε έτσι με συνταγματικές και πολιτικές εντάσεις που κορυφώθηκαν στον Εμφύλιο Πόλεμο.

Κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο (1861–65), με την απουσία των Νοτίων από το Κογκρέσο, οι Ρεπουμπλικάνοι επέβαλαν υψηλούς προστατευτικούς δασμούς. Η πολιτική αυτή διατηρήθηκε και μεταπολεμικά.

Στα τέλη του 19ου αιώνα, οι ΗΠΑ είχαν από τα υψηλότερα δασμολογικά επίπεδα μεταξύ των βιομηχανικών χωρών. Οι δασμοί εξυπηρετούσαν δημοσιονομικούς σκοπούς, προστασία της βαριάς βιομηχανίας και πολιτικές συμμαχίες μεταξύ βιομηχάνων και εργαζομένων.

Με τον Δασμολογικό Νόμο Underwood (1913), επήλθε σημαντική μείωση των δασμών, αλλά το αμερικανικό καθεστώς παρέμενε πιο προστατευτικό από το βρετανικό.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική κατά τον 19ο Αιώνα

3. Ηπειρωτική Ευρώπη

Στις αρχές του 19ου αιώνα, πολλά ευρωπαϊκά κράτη διατηρούσαν υψηλούς δασμούς. Η ίδρυση του Zollverein (1834) από την Πρωσία κατάργησε εσωτερικούς δασμούς και καθιέρωσε κοινό εξωτερικό δασμολόγιο, διευκολύνοντας τη γερμανική εκβιομηχάνιση.

Η Εμπορική Συνθήκη Αγγλίας–Γαλλίας του 1860, εγκαινίασε κύμα εμπορικών συμφωνιών με χαμηλότερους δασμούς στην Ευρώπη.

Μετά το 1873, η πτώση των αγροτικών τιμών και ο διεθνής ανταγωνισμός οδήγησαν σε προστατευτική στροφή. Ο Otto von Bismarck επέβαλε το 1879 νέους δασμούς στη Γερμανία, συμμαχώντας με βιομηχάνους και γαιοκτήμονες (‘σίδηρος και στάρι’). Η Γαλλία ακολούθησε με τον δασμό Méline (1892). Μέχρι το 1914, μεγάλο μέρος της ηπειρωτικής Ευρώπης είχε επιστρέψει σε μέτριο ή υψηλό προστατευτισμό.

Από τη δεκαετία του 1870, η Βρετανία αντιμετώπισε αυξανόμενο ανταγωνισμό από τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γερμανία. Επιπλέον, οι αγροτικές εισαγωγές από τη Βόρεια Αμερική και τη Ρωσία συμπίεσαν τα εισοδήματα των Βρετανών γεωργών. Παρά τις πιέσεις για επαναφορά της προστασίας, η χώρα διατήρησε την πολιτική του ελεύθερου εμπορίου μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική κατά τον 19ο Αιώνα

Μια Αποτίμηση

Από τα τέλη του 18ου αιώνα έως τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι δασμοί υπήρξαν βασικός μοχλός κρατικής οικοδόμησης, εκβιομηχάνισης και πολιτικής αντιπαράθεσης στο Ηνωμένο Βασίλειο, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την ηπειρωτική Ευρώπη.

Η Βρετανία μετακινήθηκε από τον μερκαντιλισμό στο ελεύθερο εμπόριο. Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν την προστασία ως εργαλείο εθνικής και βιομηχανικής ανάπτυξης. Η Ευρώπη κινήθηκε κυκλικά μεταξύ φιλελευθεροποίησης και προστατευτισμού.

Παρά τις διαφορετικές στρατηγικές, η παγκόσμια οικονομία πριν το 1914 γνώρισε πρωτοφανή ενοποίηση. Οι δασμοί δεν υπήρξαν απλώς εμπόδια στο εμπόριο· υπήρξαν θεμελιώδη εργαλεία δημοσιονομικής ισχύος, πολιτικού συμβιβασμού και αναπτυξιακής στρατηγικής, με επιδράσεις που διαμόρφωσαν καθοριστικά την πορεία του 20ού αιώνα.

Η Άνοδος του Προστατευτισμού στην Περίοδο του Μεσοπολέμου

Η περίοδος του Μεσοπολέμου σηματοδότησε μια αποφασιστική ρήξη με τη σχετικά ανοικτή παγκόσμια οικονομία που χαρακτήριζε τις δεκαετίες πριν από το 1914.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος διέκοψε τα εμπορικά δίκτυα, αποδυνάμωσε τη χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση και ενίσχυσε τον ρόλο του κράτους στην οικονομία.

Στη μεταπολεμική συγκυρία, οι δασμοί κατέστησαν κεντρικά εργαλεία εθνικής οικονομικής στρατηγικής.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η ηπειρωτική Ευρώπη στράφηκαν –σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και με διαφορετική ένταση– προς τον προστατευτισμό.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1930, η παγκόσμια οικονομία είχε κατακερματιστεί σε ανταγωνιστικά εμπορικά μπλοκ, συμβάλλοντας στο βάθος και τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική στη Διάρκεια του Μεσοπολέμου

1. Ηνωμένο Βασίλειο

Το 1919 η Βρετανία εξήλθε οικονομικά εξασθενημένη αλλά, τουλάχιστον αρχικά, παρέμεινε προσηλωμένη στην προπολεμική ορθοδοξία του ελεύθερου εμπορίου. Σε αντίθεση με πολλές ηπειρωτικές χώρες, δεν υιοθέτησε αμέσως ένα γενικευμένο προστατευτικό σύστημα. Η πολιτική κληρονομιά του 19ου αιώνα και η επιρροή των χρηματοπιστωτικών κύκλων του Σίτι του Λονδίνου ευνοούσαν τη συνέχιση της ανοικτής εμπορικής πολιτικής. Ωστόσο, σημαντικές διαρθρωτικές μεταβολές υπονόμευαν ήδη αυτή την πολιτική. Αυτές περιλάμβαναν την απώλεια εξαγωγικών αγορών, την άνοδο του ανταγωνισμού από τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, την παρακμή παραδοσιακών κλάδων (άνθρακας, υφαντουργία, ναυπηγική) και την υψηλή και επίμονη ανεργία κατά τη δεκαετία του 1920, ως αποτέλεσμα της πολιτικής επιστροφής στον κανόνα χρυσού-συναλλάγματος στην προπολεμική ισοτιμία.

Ωστόσο, παρά την επιβολή ορισμένων περιορισμένων 'προστατευτικών' δασμών σε επιλεγμένους κλάδους στις αρχές της δεκαετίας του 1920, η Βρετανία παρέμεινε σε γενικές γραμμές χώρα ελεύθερου εμπορίου έως τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930.

Η παγκόσμια κρίση μετά το 1929 άλλαξε ριζικά την εμπορική πολιτική της χώρας. Η κατάρρευση της διεθνούς ζήτησης και η νομισματική κρίση της στερλίνας το 1931 οδήγησαν σε επανεξέταση της στρατηγικής.

Το 1932, ο Νόμος περί Εισαγωγικών Δασμών (Import Duties Act) επέβαλε γενικό δασμό 10% στις περισσότερες εισαγωγές – το πρώτο συνολικό προστατευτικό σύστημα στη Βρετανία έπειτα από σχεδόν έναν αιώνα.

Την ίδια χρονιά, η Διάσκεψη της Οτάβα καθιέρωσε την Αυτοκρατορική Προτίμηση (Imperial Preference), με χαμηλότερους δασμούς εντός της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και υψηλότερους για τρίτες χώρες. Στόχοι ήταν η διασφάλιση αγορών για τις βρετανικές εξαγωγές, η σταθεροποίηση των αγροτικών εισαγωγών και η ενίσχυση της οικονομικής συνοχής της Βρετανικής αυτοκρατορίας.

Η μεταστροφή αυτή συνιστούσε ιστορική ανατροπή της φιλελεύθερης παράδοσης του 19ου αιώνα.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική στη Διάρκεια του Μεσοπολέμου

2. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Οι ΗΠΑ εισήλθαν στον Μεσοπόλεμο ως μεγάλη πιστώτρια δύναμη και βιομηχανικός ηγέτης. Οι υψηλοί δασμοί αποτελούσαν ήδη διαχρονικό χαρακτηριστικό της αμερικανικής πολιτικής.

Ο Δασμολογικός Νόμος Fordney–McCumber (1922) αύξησε σημαντικά τους δασμούς, αντανakλώντας την πολιτική κυριαρχία των Ρεπουμπλικανών, τις πιέσεις αγροτικών και βιομηχανικών συμφερόντων, και την επιθυμία προστασίας κατά τη μεταπολεμική προσαρμογή.

Η πολιτική αυτή περιορίσε την πρόσβαση των ευρωπαϊκών προϊόντων στην αμερικανική αγορά, δυσχεραίνοντας την εξυπηρέτηση των ευρωπαϊκών πολεμικών χρεών.

Το πλέον εμβληματικό μέτρο του Μεσοπολέμου ήταν ο Νόμος Smoot–Hawley του 1930, που υπέγραψε ο πρόεδρος Herbert Hoover. Ο νόμος αύξησε σημαντικά τους δασμούς σε χιλιάδες προϊόντα.

Στόχος ήταν η προστασία των αγροτών και βιομηχάνων από την πτώση των τιμών στα πρώτα στάδια της Μεγάλης Ύφεσης. Ωστόσο, οι συνέπειες ήταν σοβαρές καθώς προκάλεσαν αντίποινα από τους εμπορικούς εταίρους των ΗΠΑ. Ακολούθησε ραγδαία συρρίκνωση του διεθνούς εμπορίου και ενίσχυση του παγκόσμιου οικονομικού κατακερματισμού.

Παρότι η Ύφεση είχε πολλαπλά αίτια, ο Νόμος Smoot–Hawley επιδείνωσε την κατάρρευση του παγκόσμιου εμπορίου.

Μετά το 1933, επί προεδρίας Franklin D. Roosevelt, ο Νόμος περί Αμοιβαίων Εμπορικών Συμφωνιών (1934) επέτρεψε διεθνείς διαπραγματεύσεις για μειώσεις δασμών. Η πολιτική αυτή σηματοδότησε απομάκρυνση από τον μονομερή προστατευτισμό και έθεσε τα θεμέλια για το μεταπολεμικό πολυμερές σύστημα εμπορίου.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική στη Διάρκεια του Μεσοπολέμου

3. Ηπειρωτική Ευρώπη

Η περίοδος του Μεσοπολέμου ήταν ιδιαίτερα ασταθής για την Ευρώπη. Η διάλυση των αυτοκρατοριών (Αυστροουγγρικής, Οθωμανικής, Ρωσικής) δημιούργησε νέα κράτη, καθένα με δικό του δασμολογικό σύστημα. Τα εμπορικά εμπόδια πολλαπλασιάστηκαν.

Τα πολεμικά χρέη, οι αποζημιώσεις και οι νομισματικές κρίσεις –ιδίως στη Γερμανία της Βαϊμάρης– διέκοψαν τις εμπορικές ροές. Οι χώρες επέβαλαν δασμούς για προστασία της γεωργίας και τη στήριξη εύθραυστων βιομηχανιών.

Μετά το 1929, ο προστατευτισμός εντάθηκε. Η κατάρρευση των αγροτικών τιμών οδήγησε σε υψηλότερους δασμούς και ποσοτικούς περιορισμούς.

Στη Γερμανία, μετά το 1933, υπό τον Adolf Hitler, η οικονομική πολιτική προσανατολίστηκε προς την αυτάρκεια και τις διμερείς συμφωνίες εκκαθάρισης (clearing agreements), μειώνοντας την εξάρτηση από το παγκόσμιο εμπόριο.

Στη Γαλλία αυξήθηκαν οι δασμοί και οι ποσοτώσεις, ενώ στην Ιταλία, υπό τον Benito Mussolini, ενισχύθηκαν οι πολιτικές αυτάρκειας και ιμπεριαλιστικής επέκτασης.

Δασμοί και Εμπορική Πολιτική στη Διάρκεια του Μεσοπολέμου

Μια Αποτίμηση

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1930, το διεθνές εμπορικό σύστημα είχε κατακερματιστεί στη Ζώνη της Στερλίνας (Sterling Area), τη Ζώνη του Δολαρίου και το γερμανικό σύστημα διμερών εκκαθαρίσεων.

Η κλιμάκωση των δασμών συνδέθηκε με την κατάρρευση του κανόνα του χρυσού και τη γενικευμένη νομισματική αστάθεια (1931–33). Οι χώρες χρησιμοποίησαν δασμούς και συναλλαγματικούς ελέγχους για τη διαχείριση των εξωτερικών ανισορροπιών. Το πολυμερές εμπόριο υποχώρησε υπέρ διμερών συμφωνιών και συναλλαγματικών ελέγχων.

Συμπερασματικά, κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, οι δασμοί μετατράπηκαν από εργαλεία δημοσιονομικής πολιτικής και επιλεκτικής προστασίας σε κεντρικά μέσα οικονομικού εθνικισμού. Ο Νόμος Smoot–Hawley στις ΗΠΑ συμβόλιζε την κορύφωση της αμυντικής προστασίας. Η Βρετανία εγκατέλειψε το ελεύθερο εμπόριο υπέρ της αυτοκρατορικής προτίμησης. Η ηπειρωτική Ευρώπη υιοθέτησε εκτεταμένο προστατευτισμό και, σε ορισμένες περιπτώσεις, πολιτικές αυτάρκειας.

Η εμπειρία αυτή αποτέλεσε κρίσιμο μάθημα για τους αρχιτέκτονες της μεταπολεμικής διεθνούς οικονομικής τάξης, οι οποίοι επιδίωξαν την αποφυγή ανταγωνιστικής κλιμάκωσης των δασμών μέσω πολυμερών θεσμών και συντονισμένων μειώσεων. Ο Μεσοπόλεμος παραμένει έτσι χαρακτηριστικό παράδειγμα του πώς οι οικονομικές κρίσεις και οι πολιτικές πιέσεις μπορούν να αναδιαμορφώσουν ριζικά το διεθνές εμπορικό σύστημα.

Το Σύστημα του Bretton Woods και η GATT

Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και την δυσάρεστη διεθνή εμπειρία του μεσοπολέμου, υπήρξαν πολυμερείς διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία τριών διεθνών οικονομικών οργανισμών για το συντονισμό της πολιτικής στα διεθνής νομισματικά ζητήματα, τη διεθνή ανασυγκρότηση και ανάπτυξη και το διεθνές εμπόριο.

Οι οργανισμοί που συμφωνήθηκε να δημιουργηθούν ήταν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η Παγκόσμια Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (Παγκόσμια Τράπεζα) και ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου (ΔΟΕ). Ενώ οι δύο πρώτοι οργανισμοί δημιουργήθηκαν άμεσα (θα εξετάσουμε το ρόλο τους σε επόμενα κεφάλαια), η δημιουργία του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου καθυστέρησε για περισσότερα από πενήντα χρόνια, λόγω πολιτικών αντιδράσεων, κυρίως στις ΗΠΑ.

Τελικά ο οργανισμός αυτός δημιουργήθηκε το 1995, με την επωνυμία Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), πενήντα χρόνια μετά την αρχική συμφωνία για τη δημιουργία του. Ήδη όμως από το 1947, μία ομάδα 23 χωρών είχαν ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου και τη μείωση του προστατευτισμού κάτω από ένα προσωρινό σύνολο κανόνων γνωστό ως Γενική Συμφωνία για τους Δασμούς και το Εμπόριο (General Agreement on Tariffs and Trade ή GATT).

Επίσημως η GATT ήταν μία διεθνής συμφωνία και όχι ένας διεθνής οργανισμός. Οι χώρες που μετείχαν σε αυτή ονομάζονταν μέρη της συμφωνίας και όχι μέλη. Στην πράξη η GATT λειτουργούσε ως διεθνής οργανισμός με μία μόνιμη γραμματεία στη Γενεύη, στην οποία όλοι αναφέρονταν ως “Η GATT”. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) που τη διαδέχθηκε έχει τη ίδια λογική με αυτήν.

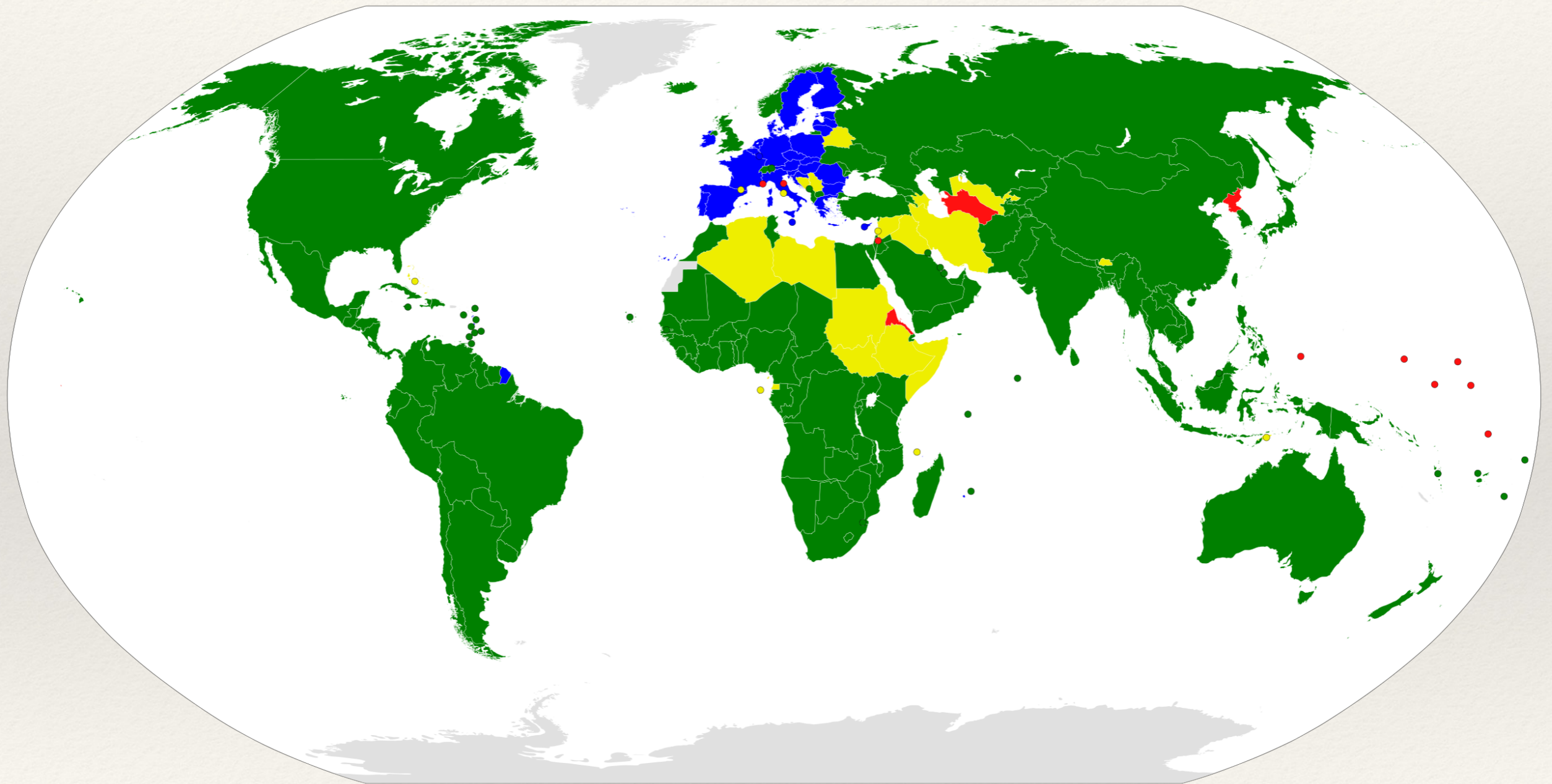
Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ)

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός που ασχολείται με τη ρύθμιση του διεθνούς εμπορίου μεταξύ των εθνών. Ο ΠΟΕ ξεκίνησε επίσημα την 1η Ιανουαρίου 1995 στο πλαίσιο της συμφωνίας του Marrakesh, η οποία υπογράφηκε από 123 χώρες στις 15 Απριλίου 1994, αντικαθιστώντας τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT). Σε αριθμό μελών είναι ο μεγαλύτερος διεθνής οικονομικός οργανισμός στον κόσμο.

Ο ΠΟΕ ασχολείται με τη ρύθμιση του εμπορίου αγαθών, υπηρεσιών και πνευματικής ιδιοκτησίας μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών παρέχοντας ένα πλαίσιο για τη διαπραγμάτευση εμπορικών συμφωνιών και μια διαδικασία επίλυσης διαφορών με στόχο την επιβολή της συμμόρφωσης των συμμετεχόντων στις συμφωνίες ΠΟΕ, οι οποίες έχουν υπογραφεί από εκπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών και επικυρωθεί από τα κοινοβούλιά τους. Ο ΠΟΕ απαγορεύει τις διακρίσεις μεταξύ των εμπορικών εταιριών, αλλά προβλέπει εξαιρέσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, την εθνική ασφάλεια και άλλους σημαντικούς στόχους. Οι διαφορές που σχετίζονται με το εμπόριο επιλύονται από ανεξάρτητους διαιτητές στον ΠΟΕ μέσω διαδικασίας επίλυσης διαφορών.

Μια συμφωνία διευκόλυνσης του εμπορίου, μέρος της δέσμης αποφάσεων του Bali, συμφωνήθηκε από όλα τα μέλη στις 7 Δεκεμβρίου 2013, και αποτελεί την πρώτη συνολική συμφωνία στην ιστορία του οργανισμού. Στις 23 Ιανουαρίου 2017, η τροποποίηση της Συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPS) του ΠΟΕ σηματοδοτεί την πρώτη τροποποίηση συμφωνίας του ΠΟΕ από την ίδρυση του οργανισμού το 1995. Η αλλαγή αυτή αναμένεται να εξασφαλίσει για τις αναπτυσσόμενες χώρες νομική οδό πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές λύσεις για τα πνευματικά δικαιώματα, σύμφωνα με τους κανόνες του ΠΟΕ.

Τα Κράτη-Μέλη του ΠΟΕ

Ο Ρόλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου

Ρόλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) είναι να ωθήσει την παγκόσμια οικονομία προς το ελεύθερο εμπόριο, με δύο τρόπους.

Ο πρώτος είναι να ωθήσει προς σταδιακή μείωση των μέτρων προστατευτισμού παγκοσμίως (μέσω της διαδικασίας των λεγόμενων εμπορικών γύρων), και ο δεύτερος να εμποδίσει την επαναφορά μέτρων προστατευτισμού τα οποία έχουν εγκαταλειφθεί (μέσω της διαδικασίας των λεγόμενων δεσμεύσεων).

Η διαδικασία των δεσμεύσεων στην ουσία εμποδίζει την επαναφορά μέτρων προστατευτισμού για τα οποία έχει ήδη συμφωνηθεί η άρση τους.

Το σύνολο σχεδόν των δασμών στον αναπτυγμένο κόσμο είναι δεσμευμένο, ενώ το ίδιο συμβαίνει για περίπου τα τρία τέταρτα των δασμών στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Το σύστημα GATT-ΠΟΕ γενικά προσπαθεί να εμποδίζει και τα μη δασμολογικά εμπόδια στο ελεύθερο εμπόριο.

Εξαγωγικές επιδοτήσεις δεν επιτρέπονται, με μία μεγάλη εξαίρεση. Τις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων, για τις οποίες επέμεναν να εξαιρεθούν οι ΗΠΑ στις αρχικές διαπραγματεύσεις της GATT, και τις οποίες εκμεταλλεύθηκε υπερβολικά η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επιπλέον, το σύστημα GATT-ΠΟΕ απαγορεύει γενικά την εισαγωγή νέων ποσοτώσεων στις εισαγωγές, ένα μέτρο που ιστορικά χρησιμοποιούν πολύ οι ΗΠΑ. Νέες ποσοτώσεις στις εισαγωγές γενικά απαγορεύονται, εκτός αν πρόκειται για προσωρινά μέτρα προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι λεγόμενες διαταραχές της αγοράς, κάτι που ουσιαστικά σημαίνει απότομη αύξηση των εισαγωγών σε ένα κλάδο η οποία απειλεί την ύπαρξη του κλάδου σε μία χώρα.

Οι Εμπορικοί Γύροι

Οι εμπορικοί γύροι είναι διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες μία μεγάλη ομάδα χωρών συμφωνούν να ξεκινήσουν οργανωμένες διαπραγματεύσεις για μειώσεις δασμών και άλλων μέτρων απελευθέρωσης του εμπορίου.

Οκτώ τέτοιοι γύροι έχουν ολοκληρωθεί από το 1947. Οι πρώτοι πέντε γύροι της GATT είχαν τη μορφή “παράλληλων” διμερών διαπραγματεύσεων για τη μείωση των δασμών.

Ο έκτος γύρος, γνωστός ως γύρος Kennedy, ολοκληρώθηκε το 1967 και κατέληξε στη μείωση των δασμών κατά 50% σε όλες τις βιομηχανικές χώρες, με την εξαίρεση συγκεκριμένων κλάδων. Η μέση μείωση των δασμών, λόγω των εξαιρέσεων, ήταν 35%.

Ο έβδομος γύρος, ο γύρος του Τόκυο, ολοκληρώθηκε το 1979 και οδήγησε σε περαιτέρω μείωση των δασμών, αλλά και στην καθιέρωση κωδίκων συμπεριφοράς σχετικά με τα μη δασμολογικά εμπόδια, όπως οι εθελούσιοι περιορισμοί στις εισαγωγές.

Ο όγδοος γύρος ολοκληρώθηκε το 1994 (γύρος της Ουρουγιάς) και κατέληξε ανάμεσα στα άλλα στην περαιτέρω μείωση των δασμών, στην μείωση της προστασίας στα αγροτικά προϊόντα, το ρουχισμό και τις δημόσιες προμήθειες, καθώς και στη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Ο τελευταίος (ένατος) γύρος, ο οποίος κατέρρευσε χωρίς συμφωνία είναι ο λεγόμενος γύρος της Ντόχα, που ξεκίνησε το 2001 και έως σήμερα δεν έχει ολοκληρωθεί.

Η Ενίσχυση της Παγκοσμιοποίησης

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 επικράτησε η αντίληψη ότι η κατάρρευση του διπολικού συστήματος θα άνοιγε τον δρόμο για μια εποχή φιλελεύθερης δημοκρατίας, ειρήνης και οικονομικής σύγκλισης.

Η παγκοσμιοποίηση, η απελευθέρωση του εμπορίου και των κεφαλαίων, καθώς και η τεχνολογική πρόοδος θεωρήθηκαν μηχανισμοί που θα οδηγούσαν αναπόφευκτα σε ευημερία και σταθερότητα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες αναδείχθηκαν σε κυρίαρχη δύναμη, ενώ διεθνείς θεσμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου διαχειρίστηκαν την οικονομική παγκοσμιοποίηση.

Για αρκετά χρόνια, το σύστημα αυτό φάνηκε να λειτουργεί. Το διεθνές εμπόριο αυξήθηκε ραγδαία, εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι βγήκαν από την ακραία φτώχεια και οι παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες αναδιαμόρφωσαν την παγκόσμια παραγωγή.

Ωστόσο, κάτω από την επιφάνεια συσσωρεύονταν ανισορροπίες. Οι ανισότητες διευρύνθηκαν, η χρηματοπιστωτική σφαίρα αποσυνδέθηκε από την πραγματική οικονομία και μεγάλα τμήματα της μεσαίας τάξης στις ανεπτυγμένες χώρες ένωσαν ότι μένουν πίσω.

Ο ΠΟΕ και το Διεθνές Σύστημα Συναλλαγών

Οι συμφωνίες της GATT και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) είναι εκτεταμένα και πολύπλοκα κείμενα, επειδή είναι νομικά κείμενα που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων.

Ασχολούνται με τη γεωργία, την κλωστοϋφαντουργία και τα είδη ένδυσης, τις τράπεζες, τις τηλεπικοινωνίες, τις κυβερνητικές προμήθειες, τα βιομηχανικά πρότυπα και την ασφάλεια των προϊόντων, κανονισμούς υγιεινής τροφίμων, την πνευματική ιδιοκτησία, και πολλά άλλα.

Μια σειρά από απλές, βασικές αρχές διατρέχουν όλο το σύνολο των εγγράφων αυτών. Αυτές οι αρχές αποτελούν το θεμέλιο του πολυμερούς εμπορικού συστήματος.

Απουσία Διακρίσεων - Κάθε χώρα θα πρέπει να αποφεύγει τις διακρίσεις μεταξύ των εμπορικών εταίρων της (δίνοντάς τους εξίσου καθεστώς «πλέον ευνοούμενου κράτους» ή καθεστώς ΠΕΚ) και δεν πρέπει να κάνει διακρίσεις μεταξύ των δικών της και των ξένων προϊόντων, υπηρεσιών ή υπηκόων (παρέχοντάς τους "εθνική μεταχείριση")

Μεγαλύτερη Ελευθερία - Τα εμπόδια στις συναλλαγές πρέπει να μειώνονται μέσω διαπραγματεύσεων

Προβλεψιμότητα - Οι αλλοδαπές εταιρείες, οι επενδυτές και οι κυβερνήσεις θα πρέπει να είναι βέβαιοι ότι οι εμπορικοί φραγμοί (συμπεριλαμβανομένων των δασμών και των μη δασμολογικών φραγμών) δεν θα αυξάνονται αυθαίρετα. Οι δασμολογικοί συντελεστές και οι δεσμεύσεις για το άνοιγμα της εσωτερικής αγοράς θα βρίσκονται στα πλαίσια του ΠΟΕ.

Ανταγωνιστικότητα - Θα αποθαρρύνει τις «άδικες» πρακτικές, όπως οι εξαγωγικές επιδοτήσεις και ντάμπινγκ προϊόντων σε τιμές κάτω του κόστους για αύξηση του μεριδίου της αγοράς.

Περισσότερα οφέλη για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες - δίνοντάς τους περισσότερο χρόνο να προσαρμοστούν, μεγαλύτερη ευελιξία, και ειδικά προνόμια.

Ο ΠΟΕ ως μετεξέλιξη της GATT έχει πολλά κοινά σημεία με αυτήν. Ωστόσο, έχει αρμοδιότητες και στον τομέα των υπηρεσιών, κάτι που δεν είχε η GATT. Για παράδειγμα ο ΠΟΕ είναι υπεύθυνος για τα πνευματικά δικαιώματα, ενώ είναι αρμόδιος και για τη διευθέτηση διενέξεων που ανακύπτουν στο διεθνές εμπόριο, χωρίς όμως να μπορεί ο ίδιος να επιβάλλει κυρώσεις.

Προτιμησιακές Εμπορικές Συμφωνίες

Γενικά οι κανόνες της GATT και του ΠΟΕ βασίζονται στην αρχή της απουσίας διακρίσεων, δηλαδή κάθε χώρα πρέπει να αποφεύγει διακρίσεις μεταξύ των εμπορικών της εταίρων. Ωστόσο, διακρίσεις επιτρέπονται με βάση τις λεγόμενες προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες (Preferential Trading Agreements ή PTAs) μεταξύ ομάδων χωρών, όταν όμως αυτές συνεπάγονται πλήρη άρση των δασμών και των άλλων εμπορικών περιορισμών μεταξύ των χωρών που μετέχουν στη συμφωνία.

Οι επιτρεπόμενες προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες συνήθως λαμβάνουν μία από δύο μορφές. Περιοχές Ελευθέρου Εμπορίου (Free Trade Areas), και τελωνειακές ενώσεις (Customs Unions).

Οι περιοχές ελευθέρου εμπορίου είναι ομάδες χωρών που έχουν καταργήσει τους μεταξύ τους δασμούς, αλλά στις οποίες η κάθε χώρα ορίζει τους δικούς της δασμούς σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, ενώ οι τελωνειακές ενώσεις είναι ομάδες χωρών που έχουν επιπλέον κοινούς δασμούς απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το αρχέτυπο παράδειγμα τελωνειακής ένωσης. Έχει όχι μόνο καταργήσει του δασμούς και τα άλλα εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ των μελών της, αλλά έχει συμφωνήσει και κοινούς δασμούς απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο.

Από την άλλη, η NAFTA (1994), η περιοχή ελευθέρου εμπορίου της Βορείου Αμερικής (ΗΠΑ, Καναδά, Μεξικό) συνεπαγόταν την κατάργηση των δασμών μεταξύ των τριών αυτών χωρών, αλλά κάθε μία από αυτές διατηρούσε το δικαίωμα να επιλέγει μόνη της τους δασμούς που επιβάλλει σε προϊόντα από τον υπόλοιπο κόσμο. Η USMCA (United States–Mexico–Canada Agreement), γνωστή και ως CUSMA στον Καναδά ή T-MEC στο Μεξικό, αντικατέστησε την NAFTA το 2020. Αν και βασίζεται σε πολλά από τα θεμέλια της NAFTA, έχει σημαντικές διαφορές.

Δημιουργία Εμπορίου και Εκτροπή Εμπορίου

Ενώ η γενικευμένη απελευθέρωση του εμπορίου θεωρείται ότι βελτιώνει την ευημερία όλων των χωρών, οι προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες δεν είναι βέβαιο ότι οδηγούν σε αυτό το αποτέλεσμα.

Από τη μία, αυξάνουν τον όγκο του εμπορίου μεταξύ των χωρών που καταργούν τους μεταξύ τους δασμούς. Η επίπτωση αυτή καλείται δημιουργία εμπορίου (trade creation), και θεωρείται γενικότερα επωφελής.

Από την άλλη, μία προτιμησιακή εμπορική συμφωνία υποκαθιστά το εμπόριο της κάθε χώρας με τρίτες χώρες προς όφελος του εμπορίου με τις χώρες που μετέχουν στην προτιμησιακή εμπορική συμφωνία. Η επίπτωση αυτή καλείται εκτροπή εμπορίου (trade diversion).

Μέρος του αμοιβαία επωφελούς εμπορίου της κάθε χώρας με τρίτες χώρες εκτρέπεται σε εμπόριο μεταξύ των χωρών που μετέχουν στην προτιμησιακή εμπορική συμφωνία. Η εκτροπή του εμπορίου δεν είναι πάντοτε επωφελής (βλ. Mercosur).

Η Ανάσχεση της Παγκοσμιοποίησης

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008–09 αποτέλεσε το πρώτο μεγάλο τράνταγμα για την παγκοσμιοποίηση. Δεν ήταν απλώς μια οικονομική κρίση, αλλά μια κρίση εμπιστοσύνης προς το κυρίαρχο οικονομικό υπόδειγμα. Στην Ευρώπη, η κατάσταση μετατράπηκε σε κρίση χρέους, με την Ελλάδα να βρίσκεται στο επίκεντρο. Παράλληλα, η Κίνα ενίσχυε τη διεθνή της επιρροή, ενώ η Ρωσία αμφισβητούσε όλο και πιο ανοιχτά τη τάξη ασφαλείας που δημιουργήθηκε μετά το τέλος του ‘ψυχρού πολέμου’.

Η δεκαετία που ακολούθησε ανέδειξε τα όρια της παγκοσμιοποίησης ως αυτοματοποιημένου μηχανισμού ειρήνης και σύγκλισης. Η στενή οικονομική αλληλεξάρτηση δεν σήμαινε πολιτική σύγκλιση, ούτε απέτρεπε τις συγκρούσεις. Αντίθετα, οι εξαρτήσεις σε ενέργεια, πρώτες ύλες και τεχνολογία άρχισαν να αντιμετωπίζονται ως στρατηγικά μειονεκτήματα.

Η πανδημία COVID-19 και ο πόλεμος στην Ουκρανία επιτάχυναν δραματικά αυτή τη μετάβαση. Κράτη και κυβερνήσεις επέστρεψαν δυναμικά στο προσκήνιο, επαναφέροντας τη βιομηχανική πολιτική, τις κρατικές ενισχύσεις και την έννοια της ‘στρατηγικής αυτονομίας’. Η παγκόσμια οικονομία κινείται πλέον προς έναν κατακερματισμένο κόσμο, όπου το εμπόριο, η τεχνολογία και οι επενδύσεις οργανώνονται όλο και περισσότερο με γεωπολιτικά κριτήρια. Τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει και πολλαπλασιάζονται Προτιμησιακές Εμπορικές Συμφωνίες χωρίς πλήρη κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο μεταξύ των εταίρων. Αυτό γίνεται με τη μείωση των δασμών, αλλά όχι με την πλήρη κατάργησή τους, όπως προβλέπουν οι κανόνες του ΠΟΕ. Η διαχωριστική γραμμή σε αυτές τις νέου τύπου PTAs με τις ρητά επιτρεπόμενες είναι θολή, δεδομένου ότι σχεδόν κάθε νέου τύπου PTA έχει ως κύριο στόχο να γίνει μια Περιοχή Ελευθέρου Εμπορίου, σύμφωνα με τους κανόνες του ΠΟΕ.

Νέες Προτιμησιακές Εμπορικές Συμφωνίες

Τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει και πολλαπλασιάζονται Προτιμησιακές Εμπορικές Συμφωνίες χωρίς πλήρη κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο μεταξύ των εταίρων. Αυτό γίνεται με τη μείωση των δασμών, αλλά όχι με την πλήρη κατάργησή τους, όπως προβλέπουν οι κανόνες του ΠΟΕ. Η διαχωριστική γραμμή σε αυτές τις νέου τύπου PTAs με τις ρητά επιτρεπόμενες είναι θολή, δεδομένου ότι σχεδόν κάθε νέου τύπου PTA έχει ως κύριο στόχο να γίνει μια Περιοχή Ελευθέρου Εμπορίου, σύμφωνα με τους κανόνες του ΠΟΕ.

Αυτές οι νέου τύπου PTAs έχουν δημιουργήσει πολυάριθμες αποκλίσεις από την αρχή των συνήθων εμπορικών σχέσεων, δηλαδή ότι τα κράτη-μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) πρέπει να εφαρμόζουν τους ίδιους δασμούς στις εισαγωγές από άλλα κράτη-μέλη του ΠΟΕ.

Με τον πρόσφατο πολλαπλασιασμό των διμερών PTAs και την εμφάνιση των Mega-PTAs έχουν υπονομευθεί οι κανόνες του ΠΟΕ, παρά το ότι όλες αυτές οι συμφωνίες κάνουν αναφορά σε αυτόν και στο ότι στόχος τους είναι να εξελιχθούν σε Περιοχές Ελευθέρου Εμπορίου. Η αυξημένη πολυπλοκότητα του διεθνούς εμπορικού συστήματος που προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό των PTAs είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της αποτυχίας του γύρου της Doha να καταλήξει σε συμφωνία για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου στις υπηρεσίες.

Το Διεθνές Εμπορικό Σύστημα μετά την Κατάρρευση του Γύρου της Ντόχα

Το σύστημα μετακινήθηκε από παγκόσμιο συντονισμό υπό τον ΠΟΕ σε έναν κόσμο κατακερματισμένων και περιφερειακών συμφωνιών, με πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην τεχνολογία, την ασφάλεια και τη βιωσιμότητα. Η παγκόσμια ισχύς στο εμπόριο έγινε πολυπολική — δεν κυριαρχούν πλέον μόνο οι ΗΠΑ και η ΕΕ. Οι κυριότερες νέες τάσεις είναι οι εξής:

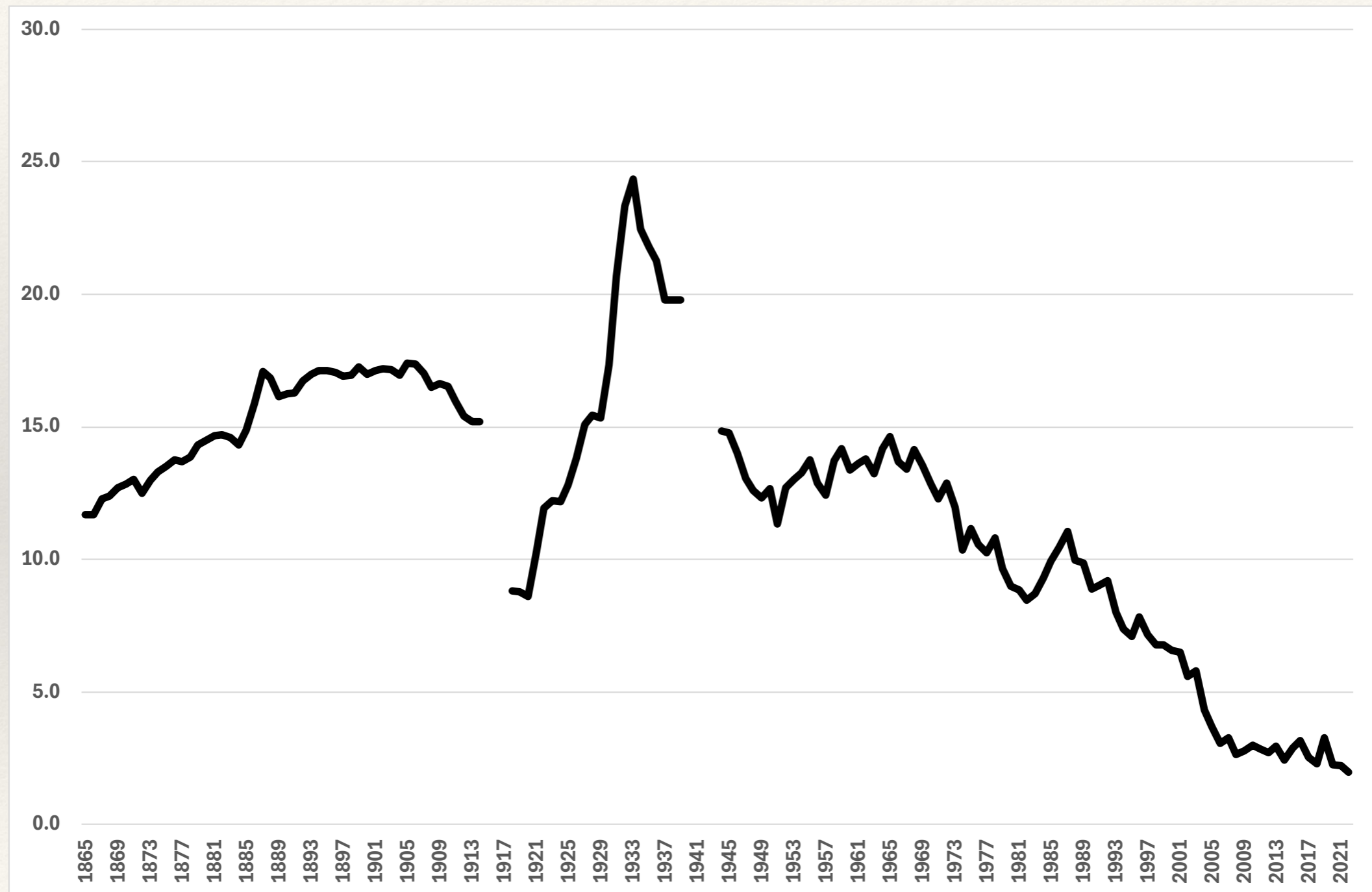
1. Έκρηξη Περιφερειακών και Διμερών Συμφωνιών
2. Κρίση και Παράλυση του ΠΟΕ
3. Άνοδος του Προστατευτισμού και των Εμπορικών Πολέμων
4. Εμφάνιση Πλουραλιστικών Συμφωνιών
5. Εστίαση στο Ψηφιακό Εμπόριο και στα Νέα Θέματα
6. Αύξηση της Επιρροής της Κίνας
7. Αναδιάταξη και Φιλικό Εμπόριο

Νέες Προτιμησιακές Εμπορικές Συμφωνίες

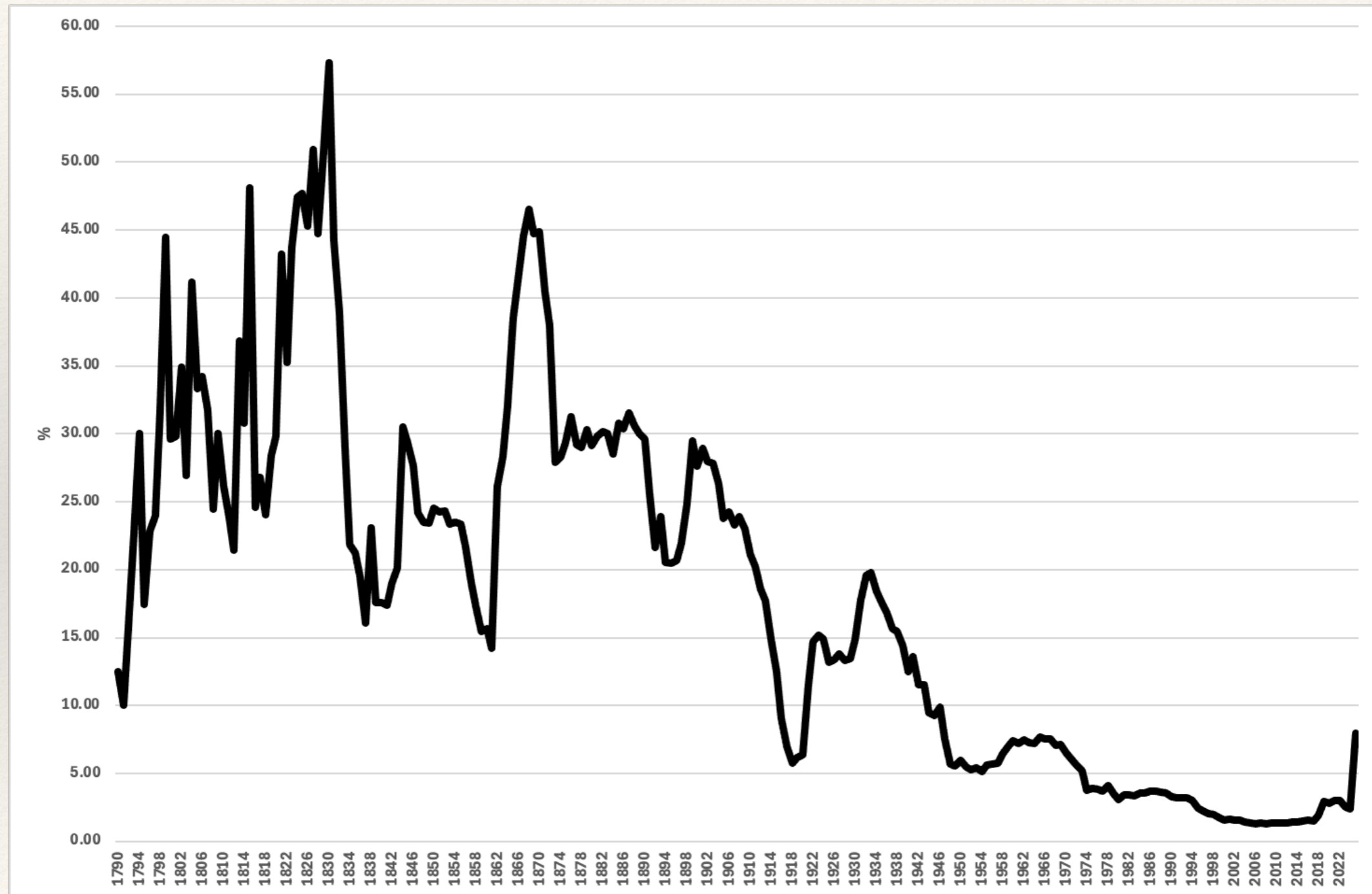
Οι κυριότερες προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες (PTAs) που ξεχώρισαν μετά την αποτυχία της Ντόχα είναι:

- 1. Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής (NAFTA).** Συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ, Καναδά και Μεξικού. Μετασχηματίστηκε σε USMCA (United States–Mexico–Canada Agreement) το 2020.
- 2. Συνολική και Προοδευτική Συμφωνία για τη Διευκόλυνση του Εμπορίου Ειρηνικού (CPTPP).** Ήταν η συνέχεια του TPP μετά την αποχώρηση των ΗΠΑ το 2017.
- 3. Περιφερειακή Συνολική Οικονομική Εταιρική Σχέση (RCEP).** Υπογράφηκε το 2020 μεταξύ ASEAN + Κίνας, Ιαπωνίας, Νότιας Κορέας, Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας. Η Ινδία αποχώρησε τελικά.
- 4. Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου ΕΕ–Ιαπωνίας (EPA).** Τέθηκε σε ισχύ το 2019. Μία από τις μεγαλύτερες συμφωνίες στον κόσμο.
- 5. Συμφωνία ΕΕ–Mercosur (Λατινική Αμερική).** Υπάρχει πολιτική συμφωνία από το 2019, αλλά η επικύρωσή της καθυστερεί λόγω διαφωνιών (κυρίως για θέματα περιβάλλοντος).
- 6. Αφρικανική Ζώνη Ελεύθερου Εμπορίου (AfCFTA):** Ξεκίνησε το 2021. Ένα τεράστιο project για ελεύθερο εμπόριο σε όλη την Αφρική.
- 7. Συμφωνίες της ΕΕ με πολλές χώρες:** ΕΕ–Καναδάς (CETA), ΕΕ–Σιγκαπούρη, ΕΕ–Βιετνάμ.

Μέσο Επίπεδο Δασμών σε 35 Χώρες 1865-2022

Μέσο Επίπεδο Δασμών στις ΗΠΑ 1790-2025

Συμπεράσματα

Η ανάλυση μας υποδεικνύει ότι τα εργαλεία της εμπορικής πολιτικής πρέπει να χρησιμοποιούνται με μεγάλη φειδώ, λόγω των στρεβλώσεων που προκαλούν. Για παράδειγμα, μία μεγάλη οικονομία μπορεί να ωφεληθεί από δασμούς και εξαγωγικούς φόρους, λόγω των ευμενών επιπτώσεων τους στους όρους εμπορίου. Ωστόσο, κινδυνεύει από αντισταθμιστικά μέτρα από τους ανταγωνιστές τους, με αποτέλεσμα αύξηση του παγκόσμιου προστατευτισμού και μείωση της ευημερίας για όλους (δίλημμα φυλακισμένων).

Λόγω των εξωτερικών επιπτώσεων της διεθνούς εμπορικής πολιτικής, μετά την καταστροφική εμπειρία του μεσοπολέμου, η απελευθέρωση του εμπορίου προχώρησε από το 1945 και μετά μέσω διεθνών θεσμών και συνεργασιών (GATT και ΠΟΕ).

Οι διεθνείς συνεργασίες αντιμετωπίζουν τα προβλήματα συντονισμού που ανακύπτουν σε ένα ζήτημα όπου οι πρωτοβουλίες μιας χώρας επηρεάζουν την ευημερία των άλλων. Επίσης σημαντικό ρόλο παίζουν οι προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες, όπως οι περιοχές ελευθέρου εμπορίου και οι τελωνειακές ενώσεις.

Οι προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες είναι λιγότερο επιθυμητές από τις γενικευμένες συμφωνίες, λόγω του εκτός από την προαγωγή του διεθνούς εμπορίου οδηγούν και σε εκτροπή του διεθνούς εμπορίου από το εμπόριο με τρίτες χώρες σε εμπόριο μεταξύ των χωρών που μετέχουν σε κάθε μία τέτοια συμφωνία.

Λίγες είναι οι χώρες που δεν χρησιμοποιούν περιορισμούς στο διεθνές εμπόριο, καθώς η εμπορική πολιτική καθορίζεται από παράγοντες που σχετίζονται με τη διανομή του εισοδήματος.